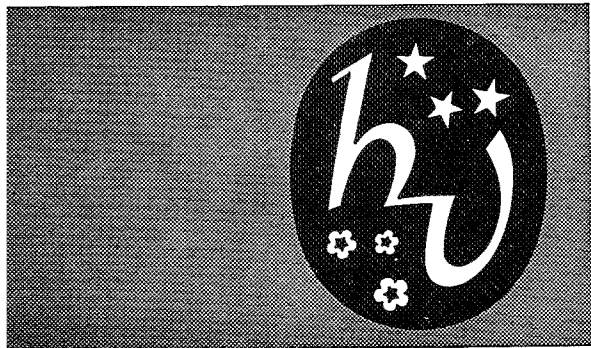

MENS EN WERELD

I.H.E.U.- OSLO 1962

„Ik had je eigenlijk moeten vragen om een brief te schrijven naar Mens en Wereld vanuit je vakantieoord, maar dat is nu te laat”, zei de hoofdredacteur, toen hij me begin augustus opbelde. Nu waren we net thuisgekomen en ik had juist diep zuchtend voor de grote stapel wasgoed gestaan, die uit de koffers gerold was, zodat ik graag gezegd had: „Stuur me dan maar weer terug naar de Dordogne, dan kun je net zoveel brieven van me krijgen als je hebben wilt!” Maar dat zouden ze toch niet gedaan hebben, dus zei ik maar niets.

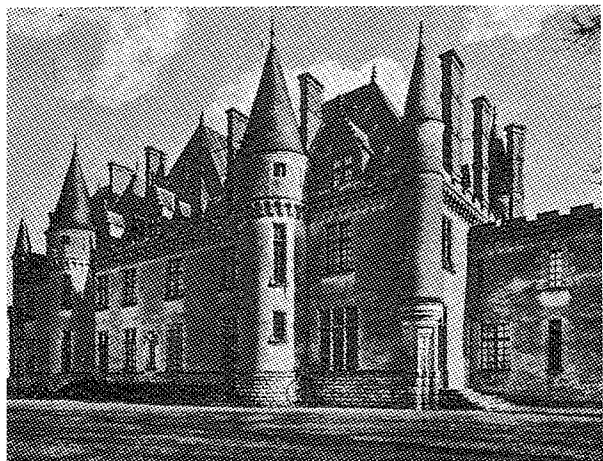
U moet het me echter vergeven, dat ik toch nog met een stukje vakantie aan kom dragen. Niet met de lof der luiheid deze keer, maar ik wilde u vertellen van ons bezoek aan het kasteel van Montaigne. U ziet er hieronder een afbeelding van, maar, heel bedrieglijk, in dit kasteel zijn we niet geweest, want dat is bewoond door de Nederlandse consul in Bordeaux, drie kwartier rijden met de auto van het kasteel af.

Wat we wel mochten bezichtigen was een toren, buiten het kasteel, waar de 16e eeuwse humanist Michel de Montaigne bij voorkeur verbleef. We zagen zijn slaapkamer, waar hij, in een nis gezeten, door een soort koker door de dikke muren en de vloer heen, ongezien de mis kon volgen, die beneden in de kapel opgedragen werd en een andere nis waar hij zat te mediteren, en we zagen zijn kleedkamer en zijn studeervertrek, maar als u me nu vraagt: „Was het indrukwekkend?”, dan moet ik eerlijk zeggen: „Nee, het was weinig spectaculair.” Een toren met lege kamers, een enkele leunstoel, met totaal vergane bekleding en een kale schrijftafel en ergens aan een wand nog een ingelijst stukje handschrift.

„Komen hier nu veel mensen?” vroegen we onze gids, want behalve ons kleine gezelschap was er geen sterveling. „Ja”, zei hij, „jaarlijks komen hier duizenden mensen, uit alle delen van de wereld, zelfs uit Australië en Amerika, meest „lezers”.

Duizenden mensen, die het er voor over hadden om, zoals wij, de uiterst summiere weg-aanduidingen te volgen, over bar slechte weggetjes, vol kuilen en gaten, om die nagenoeg lege toren te bezoeken, waar in de 16e eeuw een man heeft geleefd, die „de mens” heeft gezocht en „de menselijkheid” heeft beleden.

Curieus, dat was het, geen toeristisch evenement, maar ik kan het u wel van harte aanraden.

Het derde internationale congres van de International Humanist and Ethical Union, van 2 tot en met 7 augustus in Oslo gehouden, is voorbij. De deelnemers zijn weer teruggekeerd naar hun woonplaatsen, verspreid over alle werelddelen. En ook de toegewijde medewerkers, die twee jaar lang aan de voorbereidingen van dit congres in Oslo hebben gewerkt, zullen inmiddels weer hun normale bezigheden in het bedrijfsleven of op het bureau van het Humanistisch Verbond in Utrecht hebben hervat.

Maar dit betekent niet, dat daarmee ook de werkzaamheden, die de humanistische beweging in Noorwegen heeft verricht, als louter historische feiten in de boeken zullen kunnen worden opgetekend. Integendeel, het Oslose congres heeft een aantal concrete resultaten opgeleverd, die deze bijeenkomst boven het niveau van de gebruikelijke congressen hebben uitgetild en die tevens een omvangrijk werkprogramma voor de komende jaren vormen.

Daar is in de eerste plaats een congresresolutie, waarin goedkeuring wordt gehecht aan het besluit van de raad van bestuur van de I.H.E.U., dat inhoudt het verlenen van steun aan de „Freedom from Hunger Campaign”, zoals die is opgezet door de Voedsel- en Landbouworganisaties van de Verenigde Naties. De leden-organisaties van de I.H.E.U., in Oslo vertegenwoordigd, hebben op zich genomen deze Anti-honger-campagne in hun programma's van actie voorrang te verlenen. „Wij begroeten het initiatief van de F.A.O. als een kenmerkend voorbeeld van humanistische activiteit”, zo wordt in de resolutie gezegd, „en wij hopen, dat organisaties en personen, die binnen het kader van deze campagne werkzaam zijn, de nadruk zullen leggen op het noodzakelijk verband tussen anti-honger-campagne en bevolkingsregeling.

Bij deze steun aan het F.A.O.-project is het echter niet gebleven. Onderzocht zal tevens worden, of de I.H.E.U. niet zelf een positieve bijdrage tot het oplossen van het wereldvoedselvraagstuk kan leveren. Die beslissing is genomen naar aanleiding van een plan van de Radical Humanist Movement of India om een project in dat land uit te voeren in een gebied met 62.000 inwoners. De raad van bestuur heeft opdracht gekregen, te onderzoeken, in hoeverre dit project voldoet aan de voorschriften van de F.A.O. Indien dit onderzoek tot een bevredigend resultaat leidt, zal aan de leden-organisaties worden verzocht mede te werken aan de verwezenlijking van dit project.

Het congres heeft voorts aandacht besteed aan de politieke vraagstukken, waarvoor de wereld zich op het ogenblik gesteld ziet. Dat gebeurde naar aanleiding van een door het bestuur voorgedragen verklaring aangaande de wereldpolitiek, welk document in het vorige nummer van „Mens en Wereld” is gepubliceerd. In de discussie werden enkele wijzigingen van de tekst voorgesteld, die door het bestuur nog nader zullen worden uitge-

werkt. De verklaring zal vervolgens aan de leden-organisaties worden toegezonden ter nadere bestudering en uitwerking in kleine permanente werkgroepen, in de hoop, dat dit concrete voorstellen voor positieve humanistische activiteit zal opleveren.

In dit verband moeten voorts worden genoemd de werkzaamheden, die als het ware in de schaduw van het congres zijn verricht door vier kleine werkgroepjes, die zich respectievelijk bezig hielden met groepwerk, maatschappelijk werk, opvoedingsproblemen en public relations. Elk van deze groepjes heeft een rapport opgesteld, dat aan de leden-organisaties zal worden toegezonden. De werkgroepen zelf zullen in de komende jaren contact blijven onderhouden om de verkregen resultaten nog te verbeteren en eventueel aan te vullen. Op deze wijze hoopt men een doeltreffende uitwisseling van ervaringen op het gebied van de praktische werkzaamheden van humanisten over de gehele wereld in het leven te roepen.

Met de vermelding van deze feiten is in grote trekken wel aangegeven, wat het Oslose congres aan praktische winstpunten heeft opgeleverd. Het geheel overziende mogen we dit bepaald wel indrukwekkend noemen. Maar daarnaast heeft het congres uit de aard der zaak ook nog andere resultaten opgeleverd. Daar waren in de eerste plaats de discussies, zowel in sectiebesprekingen als in plenaire zittingen, van het hoofdthema: „In search of long range goals for ethical humanism”, die in hoofdzaak geschiedden aan de hand van twee referaten, „Naar de rijpe persoonlijkheid” van de Indische hoogleraar Sibnarayan Ray en „Naar vrijheid in een georganiseerde wereld” van de hand van de Franse wijsgeer, historicus en socioloog Raymond Aron. Aan de problematiek, die in deze referaten werd aangesneden, is in de afgelopen maanden reeds zoveel aandacht besteed, dat wij daaraan thans gevoeglijk voorbij kunnen gaan. Wij mogen volstaan met als onze indruk te vermelden, dat de uitwisseling van gedachten en inzichten, die tijdens deze discussies heeft plaats gevonden, voor vele congresdeelnemers van grote waarde was.

Van grote, zij het evenwel geheel andere waarde was uiteraard ook de mogelijkheid tot gewoon menselijk contact, dat in ruime mate in Oslo is ontstaan. De omstandigheden werkten dat ook in de hand: de gewone dagelijkse gemeenschappelijke maaltijden, het „festive dinner” op zaterdagavond, de luisterrijke ontvangst door de burgemeester van Oslo gehouden in het stadhuis, de deskundige geleide excursie op de zondagmiddag vormden even zo vele gelegenheden om met „de ander” in contact te komen, zodat ook dit congres zonder twijfel enigszins heeft bijgedragen tot een betere verstandhouding onder de mensen.

Het derde I.H.E.U.-congres is voorbij. De balans kan thans worden opgemaakt. Er kan dunkt ons geen twijfel over bestaan, dat dit congres een batig

(slot op pagina 3)

Uitgave van het Humanistisch Verbond - Verschijnt om de veertien dagen
17e jaargang no. 15 - 25 augustus 1962

Kritisch allerlei

Wat J. B. Charles eens de „heiligenindustrie” heeft genoemd, vonden wij uiterst scherp geheld in een artikel over bijgeloof en hekserij, waarvan een televisie-reportage onlangs aan het licht bracht, dat ze in Zuid-Italië nog in volkomen middeleeuwse stijl hoogtij vieren. De conclusie van het betrokken artikel is:

„Heel die toverdrank-rommel en wat er allemaal mee verwacht is, berust ten slotte op een relieken-verering: een haar van de heilige Rosalia; een draadje uit de pij van de heilige Die-en-die; een druppel van de tranen van de heilige Zus-en-zo; een atoompje van het heilig Kruis (liefst vermengd in een luchtig drankje) ... En die heilige Augustinus, die op het gebied van de „zinnelijke liefde” ook wel van wanten heeft geweten, en al die andere heiligen, die op een goed moment door de Genade werden getroffen en van toen af – blijkbaar – voor een onvoorstelbare hoeveelheid materiële hebben gezorgd aan botjes en beentjes, handen en tanden en haren en blaren ... (..) Zo lang kardinalen, aartsbisschoppen of bisschoppen meelopen in processie, waar niét het Allerheiligste wordt rondgedragen, maar handen, voeten, vingers, nagels, schedels, baarden, stukjes hout (zgn. van het heilig Kruis), verlovingsringen van de heilige Maagd, tafellakens en servetten (sic) van het Laatste Avondmaal – zo lang deze eeuwenoude nonsens door de Kerk (met een hoofdletter) wordt geduld en volgehouden en in de praktijk (dus) gesanctioneerd, zo lang zullen er tovenaars en heksen en waarzeggers zijn. Met aanverwante liefdesdrankjes en bezwerings en voorspellingen en wat dies meer zij ...”

En nu horen wij de stemmen al van de al te verdraagzame lezers, die ons verwijten een bij uitstek antipapistisch blaadje te citeren. Welnu, weet dan dat de bovenstaande woorden werden geschreven door de Romeinse correspondent van het zeer lezenswaardige, door jezuïeten geleide, weekblad De Linie. We kunnen het alleen maar betreuren, dat de schrijver heeft gemeend de conclusie die hij aan het bovenstaande verbond, wat te moeten verzachten, naar blijkt uit zijn reactie op protesten uit een lezerskring, die in zijn geheel kennelijk zo ver nog niet is. Die conclusie namelijk was een „aanbeveling” aan het Concilie:

„Als ze nu eens officieel en plechtig aan al die franje en nonsens een eind zouden maken – als ze nu eens heel die heiligen-verering zouden regelen – als ze die relieken-zaak nu eens voorgoed en altijd aan banden zouden leggen – als ze (dus) al die heilige nagels, baarden, botten en stoffen en andere „heilige” zaakjes in de prullenmand zouden gooien, straks

op dat Concilie – dan zou er een enorme stap worden gezet op een heel nieuwe weg. Een gezonde weg. Die iederéén zou kunnen gaan.”

Maar „ze” zullen wel niet zo vermetel durven zijn.

Een merkwaardig staaltje van godsdiensthysterie vermeldde het Haarlems Dagblad:

„Dertig personen, volgelingen van de „heilige Johannes de Doper”, zijn zaterdagavond in een voetbalstadion te Buenos Aires barrevoets over een 3,2 meter lange laag gloeiende houtskool, met een temperatuur van 800 graden Celsius, gelopen. Tot verbazing van artsen en andere wetenschapsmensen had geen van de dertig, die deze vuurproef doorstonden, ook maar het geringste brandwondje. Zij begonnen hun vuurproef over de laag houtskool, nadat hun geheime spreuken waren ingefluisterd door „engel” Ali, de leider van deze sekte. De tocht over de laag, zei hij, is een proeve van ons geloof. (...) Ali zei, dat hij dit geloof sinds 1942 belijdt, maar dat twee andere „engelen” hem in de veertig jaar van het bestaan der sekte voorgedaan zijn. De aard van dit geloof wordt geheim gehouden voor andersdenkenden.”

Wij zijn er niet in het minst nieuwsgierig naar, moeten we zeggen. Geef wat ons betreft, ons portie maar aan Ali.

Een van onze lezeressen in Rotterdam heeft zich geërgd aan een uitzending voor kleuters, die de NCRV op tweede paasdag verzorgde en wel, omdat daarin over de kruisiging van Jezus gezegd werd: „Dat hebben de boze Joden gedaan”. Zij schreef die omroepvereniging, dat op die manier de Jodenhaat er alweer met de paplepel ingegoten werd, waarop de NCRV reageerde:

„Wanneer u aan kleuters van vier en vijf jaar de geschiedenis van Jezus' kruisdood en opstand wilt vertellen, is het voor hen te moeilijk om over farizeeërs en schriftgeleerden te spreken. Zij horen en kennen de woorden, maar verder zegt het hun niets. Wel spreekt tot hen de tegenstelling vrienden van Jezus die hem volgden en boze Joden die hem wilden kruisigen. Dat hier over „boze Joden” gesproken werd, heeft dan ook in geen enkele zin betrekking op het Joodse volk als geheel. Het heeft ons zeer verbaasd en geërgd, dat u deze paasvertelling voor kleuters durft te zien als een poging om de kleuters reeds met de paplepel de rassenhaat in te geven.”

Laten wij vooropstellen, dat wij de NCRV ook niet van een dergelijke poging zouden willen verdenken. Maar men zou op zijn minst toe kunnen geven hier enigszins uitgegleden te zijn, om-

dat men door deze ondoordachte wijze van zeggen toch het resultaat bereikt, waarvan men zich met zoveel afkeer afwendt. Het lijkt ons dan ook zeker niet ten onrechte, dat onze lezeres hieraan toevoegt:

„Men kan van kleuters evenmin vergen, dat ze begrijpen dat „boze Joden” niet op het Joodse volk als geheel betrekking heeft, vooral omdat de klemtoon op Joden viel en niet op boze. Als een en ander in Duitsland voorviel zou men er schande van spreken. Van een christelijke vereniging in ons land zou men toch iets anders verwachten.”

Over het volgende knipsel uit Het Parool zult u zich verbazen, omdat wij er een essentieel element uit weggelaten hebben:

„Een hotel in de Amerikaanse stad Atlanta heeft geweigerd kamers te reserveren voor dr. Ralph Bunche, de Amerikaanse ondersecretaris van de Verenigde Naties. Bunche, die volgende week in Atlanta een rede zal houden op een congres, zal thans bij particulieren worden ondergebracht.”

U hebt het misschien al voelen aankomen: de essentiële weglating in dit berichtje is het feit, dat de heer Bunche een neger is. Wij wisten die bijzonderheid ook niet, voordat wij die hier lazen. Wel wisten wij, dat Bunche een van de belangrijkste mannen ter wereld is. Maar zelfs dat verhindert de heethoofden niet hun rassenvaan op hem bot te vieren. En dominee Luther King is alweer gearresteerd...

Opvallend veel leden van de „bijzondere commissie uit de Tweede Kamer hebben in het voorlopige verslag over het wetsontwerp tot goedkeuring van het algemeen verdrag met Duitsland een kritische toon aangeslagen. Volgens hen hebben de bikkelharte Duitse onderhandelaars nergens laten blijken, dat zij ervan doordrongen zijn geweest, dat zij de erfenamen waren van een regime dat in Nederland roof, plundering en brandschatting begaan heeft. Verder hebben de Kamer-

leden niet de indruk dat de Nederlandse onderhandelaars erin geslaagd zijn hun dit aan het verstand te brengen,” schrijft de inktspat-redacteur van De Groene, die daaraan een commentaar verbindt, dat erop neerkomt, dat die onderhandelaars nauwelijks iets te verwijten is, omdat zij hebben onderhandeld in de geest van het delegerende volk, en ja, „De laatste tien jaren hebben we officieel niets anders gedaan dan de Duitsers terwille zijn. Op enkele incidentele commentaren in kranten, weekbladen en tijdschriften na werd geen woord van protest of „ongebruistheid”, zoals dat in de taal van de diplomaten heet, gesproken, toen keer op keer bleek dat de notoire nazi's in het leger, bij de overheid en in de rechterlijke macht weer aanzienlijke posten bleken te bezetten (...) Een bondgenootschap (heeft) op den duur veel meer te lijden van tolerantie tegenover anders in eigen boezem dan van zelfkritiek. En we menen het als we schrijven: „anders”. Want we hebben hier te maken met lieden die miljoenen mensen hebben uitgemoord, om kort daarna (of is een bestek van nog geen twintig jaar soms niet kort?) de eersten te zijn die uitroepen dat men moet vergeven en vergeten. Als dit volk, dat zich thans weer tekort gedaan voelt omdat het nog geen eigen atoomwapens bezit, ons straks in de meest ellendige situaties manoeuvreert (voor de hoeveelste keer binnen, zeggen we, een eeuw?) hebben we dat mede aan onszelf te wijten.”

Want ook van dit halfzachte verdrag, dat nu ter ratificatie op tafel ligt, een verdrag dat de nazislachtoffers met een fooi afscheept, de grenscorrecties ongedaan maakt (wat wij overigens toejuichen, want naar onze mening hadden wij daar nooit aan moeten beginnen) en voor Nederland vitale problemen als de Rijnvaart en de Eems en Dollard zonder enige concessie van Duitse kant onveranderd en dus onopgelost laat, daarvan zegt de Groenereedacteur: „Door de Duitsers tegemoet te treden zoals we hebben gedaan, hebben we om dit verdrag gevraagd.”

*Ik ben gestorven zonder het te weten
want anders had ik me toch wel verzet
en als een starre wacht voor 't raam gezet
zit ik dit bodemloos bestaan te meten.*

Winter

*Ik heb maar een verlangen – te vergeten
maar op mijn ademtocht de nerf gewet
groeit er aan ijsvarens een rauw bouquet
en buiten ligt een toegevroren Lethe*

*en ik blijf wachten – meet het leven uit –
het is woestijn, herkomst- en doelverloren
de stem des roependen zonder geluid*

*Was er ooit een die mij had kunnen horen?
een eenzame voor een bebloemde ruit
en buiten blanke toegesneeuwde sporen –*

(Uit: Anna Blaman: Nieuwe poëzie, poëzienummer van Criterium; Meulenhoff, Amsterdam 1940)

Leger des onheils

Het ligt niet in de aard van de humanist, op het eerste gezicht iets af te keuren dat naast veel kwalijks enkele goede kanten heeft. Deze lofwaardige verdraagzaamheid, getuigend van wellevenskunst, draagt bij nadere beschouwing de kiem van onachtzaamheid in zich. De douche die Bonger in Mens en Wereld van 14 juli 1962 de Morele Herbewapening aanbiedt, is koel, maar naar mijn mening niet koud genoeg, aangezien het betoog de politieke doelstellingen der beweging buiten beschouwing laat. In het verlengde van het artikel van J. van Opijnen (M. en W. 11-3-'61) moet mij het volgende van het hart.

De overvloed van reclame, lectuur, films en toneelvoorstellingen die alle de vier absolute leefregels en de kruistocht tegen haat en onvrede prediken als enige uitweg uit het conflict tussen Oost en West, heeft weliswaar aan het licht gebracht dat de vaagheid van het gekonfijte christendom van M.H. de dekmantel is van haar primitieve politieke concepties, maar dat neemt niet weg dat de morele kruisvaarders geuren met talrijke very important persons die er geen kwaad in zien, af en toe eens een goed woordje te doen voor het goede, het reine en het onzelfzuchtige der beweging, als dit hun politieke of kerkelijke belangen ten goede komt.

Naar gelang van de lokale behoefte loven en prijzen de politiek of kerkelijk vooraanstaande M.H.'s bestrijding van de goddeloosheid, het materialisme, de rassendiscriminatie, de corruptie, de prostitutie, en niet te vergeten van het communisme. M.H. is voor velen een snel werkende zalf voor alle wonden. Mag in een primitieve samenleving de medicijnman, bij goedgelovigen de kwakzalver aftrek vinden voor wondermiddelen tegen alle kwalen, in het Westen suggereert M.H. dat vele conflicten (Cyprus, Kerala, controverserend Frankrijk-Duitsland) door haar toedoen opgelost zijn en dat er geen politiek standpunt zonder haar criteria denkbaar is. De gesimplificeerde, in leuzen gegoten oplossing voor conflictsituaties is uitermate geschikt voor het overbluffen van een niet-kritisch publiek, dat bij aanhoudende reclame zijn machteloosheid in politicus wel wil etiketteren met de tirannieke eis tot opruiming van het communisme.

Politiek karakter

M.H. heeft een onduidelijk christelijk, een duidelijk politiek karakter. De brochure *Ideologie en coëxistentie* liegt er niet om, de gespierde taal der advertenties niet, de strijkages der moreel herbewapende politici niet, noch de methodes der kruisvaarders jegens critici. Veel hiervan is door de landelijke pers (Vrij Nederland, N.R.C., Algemeen Handelsblad) in die mate onthuld dat de Buchmannieten moreel nauwelijks hun naaktheid kunnen bedekken. In Nederland maakt de beweging geen opgang, maar dit mag ons niet de ogen doen sluiten voor de internationale strekking van haar doelstellingen noch voor haar internationale blunders. De beweging heeft in haar publiciteitsorganen lieden laten opdraven, die bij nader inzien minder betrouwbaar bleken dan hun aanwezigheid in Caux, het Europese centrum van M.H., suggereerde. Ik heb het oog op de heer E. Jouhaud, die in *Ideologie en coëxistentie*, p. 29, voorzien wordt van de kwaliteit „chef van de Franse luchtmachtstaf” en in Caux verklaard heeft: „Het is de taak van onze generatie richting te geven aan de jeugd, haar een doel te geven, een nieuwe ideologie, zodat zij het communisme kan bestrijden en doen verdwijnen. Wij moeten haar helpen de fouten, die onze generatie gemaakt heeft, te vermijden. Het doel van M.H. is deze jeugd met behulp van absolute morele maatstaven een strijdbare morele kracht te geven in dienst van het goede.” Dit zei de heer J. niet in 1962, maar in 1959, toen het goede van de Franse strijdmethode in Al-

gerië nog door ieder NAVO-lid gelegaliseerd, en nog niet door de OAS bedreven werd. De tweede blunder van M.H. heeft betrekking op het citeren van prof. dr. Th. Oberländer, volgens het verslag van M.H. Nieuwsdienst „bondskanselier Adenauers officiële vertegenwoordiger op de topconferentie over ideologische strategie. De redenen waarom de heer O. als minister het veld heeft moeten ruimen, zijn genoegzaam bekend.

Het gevaar is groot dat M.H. in de internationale politiek een factor van betekenis wordt. Politici als Adenauer en Tsjombe zien in M.H. een bondgenoot tegen het communisme. Nu kan men met mij van mening zijn, dat het communisme bestrijding verdient, zonder dat men de bestrijdingsmiddelen van Adenauer c.s. zuiver acht. Wie bijv. Adenauers Politik der Stärke tot op de dag van heden beschouwt, moet vaststellen dat der Alte op het stuk van de hereniging en de herbewapening van Duitsland niet ten halve gekeerd is, maar ten hele dwaalt. Nog in '47 en '49 verklaart hij zich tegenstander van de herbewapening van Duitsland, in '54 spreekt hij van de bevrijding van de achttien miljoen broeders en zusters. In '59: „Ik ben ervan overtuigd, dat Chroesjtsjofs kleinkinderen geen communisten zullen zijn” (Adenauer tijdens een onderhoud met de mijnwerkers uit het Roergebied, die het ideologische toneelstuk van M.H. Hoffnung te Bonn opvoerden). Adenauers uitspraak lijkt bedrieglijk veel op Koslows woorden: „De kinderen van de Amerikanen van vandaag zullen in een communistische maatschappij leven”. Het irredentisme in beider leus lijkt onmiskenbaar.

Conservatief

M.H. identificeert ideële motieven met politieke doelstellingen. Door het streven van adepten als Adenauer, Oberländer verleent M.H. aan het in oorsprong defensief karakter van de NAVO een offensief aspect en maakt de beweging allen die de politiek van het Westen kritiseren, suspect. Dit verklaart haar succes bij conservatieve politici en ex-politici (Oe Noe, Kishi, Adenauer), militairen en militairen b.d. (Kruls, Koning; Trail, Jouhaud, Guisan; Standley), bij captains of industry (ir. F. J. Philips) en bankiers (A. H. Sillem, mr. H. C. Hintzen), in het algemeen bij diegenen die applaudisseren in het koor der behoudenden. Er zijn meer katholieken dan protestanten adept van M.H., meer C.D.U.'ers dan socialist, uiteraard meer religieuzen dan buitenkerkelijken. Ondanks dat zowel het Vaticaan als de Wereldraad van Kerken zich expliciet distantiëren van M.H., zien velen uit de sociale en politieke bovenlaag der samenleving hun politiek belang, hun bevoorrechte positie of beide, bevoordeeld door een buiging naar de fervente leuzen der morele kruisvaarders.

Te hopen dat M.H. zich in minder tirannieke, in meer verdraagzame en bescheiden richting zal ontwikkelen – zoals Bonger aan het slot van zijn artikel stelt – lijkt mij een miskenning van de politieke aspiraties der beweging. De koerswijziging in het manifest van 10-3-'62 waarin alleen het materialisme het doelwit der absolu-

Schrijver van dit artikel reageert op het stuk van H. Bonger over Morele Herbewapening (M. en W. 14-7-'62). Naar de mening van de redactie legt hij een aantal accenten die meer als aanvulling kunnen worden beschouwd. Wij menen deze als waardevolle bijdrage te moeten opnemen ter verheldering van inzicht in het ware karakter der M.H.

tisten schijnt, en waaruit de uitspraken der vooraanstaanden geëlimineerd zijn, kan de frontale aanval op het communisme, in de voorafgaande publikaties, niet uitwissen. Het zou van te ver gaande tolerantie getuigen, M.H. louter als een militant-christelijke en niet als een politiek offensieve kruisvaart te zien tegen alles wat de bestaande spanning tussen Oost en West kan doen luwen. Uit de geschiedenis kennen wij genoeg voorbeelden van particuliere financiering om de morele houdbaarheid der absolute maatstaven te toetsen aan de achtergronden, gebezigde middelen en doelstellingen der beweging.

Politiek is Nederland gelegen in de gematigde luchtstreek. Dit verklaart waarschijnlijk de geringe aantrekkingskracht van M.H. op Nederlands vooraanstaande politici. Zo wij vooraan staan in nuchtere beschouwing, is een koud en beslist afwijzen van de pseudo-vernieuwing en het heilloos politicisme der beweging het gevolg van een zakelijke analyse der verschijnselen.

Voor reacties in deze geest: dat het humanisme door dit artikel geschaad wordt (ir. A. E. Bosman in antwoord op Van Opijnen artikel, M. en W. 22-4-'61) en dat het slechts de „medestanders” tot applaus brengt (Bonger in antwoord op Herbers, 20-2-'60), lijkt mij weinig ruimte. Indien morele herbewapenaars onder de humanisten – nihil absurdum! – of buitenstaanders zouden willen reageren, mag ik hen wel verzoeken de in het Algemeen Handelsblad van 1-4-'61 en in dit artikel genoemde feiten, zo niet te weerleggen, dan toch te verklaren.

F. de Vries

Lezingen voor de radio

- 26 augustus, 9.45 uur (VARA): J. v. d. Molen: „Juist instellen”.
2 september, 9.45 uur (VARA): J. J. Fahrenfort: „De moraal als bestanddeel van het Humanisme”.
9 september, 9.45 uur (VARA): Alb. Daan: „Onverdraagzaamheid”.
16 september, 9.45 uur (VARA): M. C. D. Kuilman: „Oecumene en Humanisme”.
23 september, 9.45 uur (VARA): W. Holiland: „Het voorbeeld”.
30 september, 9.45 uur (VARA): H. Beuke: „10 jaar Hum. Kinderhuis Ellinchem”.
7 oktober, 9.45 uur (VARA): J. P. van Praag: „Humanisme in de wereld”.

(slot van pagina 1)

saldo heeft opgeleverd – althans in ideële zin. Belangrijk is het te kunnen constateren, dat de internationale humanistische beweging in Oslo opnieuw heeft aangetoond een levenskrachtige organisatie te zijn, die nog grote mogelijkheden tot verdere ontplooiing heeft. Het zal zaak zijn om deze mogelijkheden in de komende jaren uit te buiten. Het derde internationale congres zal in dit opzicht een aanzienlijke stimulerende invloed kunnen hebben. Misschien mag men de toetreding van een tweede Australische groep, die tijdens het congres plaats vond, als een eerste stap zien in de richting van een verdere uitbouw van de organisatie. Misschien ook zal de verwezenlijking van het India-project, aangenomen, dat het zich voor uitvoering onder auspiciën van de I.H.E.U. leent, kunnen leiden tot verdere groei in de diepte. Dat zal uiteindelijk de tijd moeten leren.

E. T. Hoven

Een onzer medewerkers schreef bijgaande brief aan onze lezers over haar indrukken tijdens het Congres te Oslo. Naast zakelijke publikaties elders in dit nummer, zal van de inhoud van dit verhaal ongetwijfeld met bijzondere belangstelling kennis worden genomen.

donderdag, 2 augustus

Beste vrienden

Het congres in Oslo is dan zo juist officieel geopend door de voorzitter van de I.H.E.U., dr. J. P. van Praag.

Het „Welfare Centre” van de Oslose Universiteit, waar vele bijeenkomsten zullen plaats vinden, is nog zo spiksplinternieuw, dat het nog niet eens geheel af is. Maar wat we kunnen gebruiken, — en dat zijn veel ruimten — ziet er zo verzorgd uit dat het een genot is er te mogen zijn. De inrichting van het gebouw is berekend op verkeer van een groot aantal personen. Een verfijnde smaak koos in sobere uitvoering meubelen van perfecte vormgeving, en verrassende kleurencombinaties. Plenaire zittingen worden gehouden in de grote Aula, tevens gedeeltelijk sportzaal. De zeer grote zaal kan worden verkleind tot geringer afmetingen door schotten die na een druk op de knop uit de muur schuiven.

Lang vóór het aanmeldingsuur komen congresgangers binnendruppelen en zich oriënteren. Middein de lange hal het wisselkantoor, de garderobe, een aantal winkels, registratietafels enz. Vele open trappen voeren naar de eerste verdieping. Een zeer grote eetzaal door rijdende open schotten verdeelbaar. Met dienblad en bestek voegt men zich in een rij om door een loket een smakelijke maaltijd aangereikt te krijgen. Een transportband brengt na gebruik uw blad weer naar de keuken. Voor koffiepauze dient een door glazen wanden afgescheiden ruimte. Daar blazen deelnemers uit van het vermoeiende denkwerk in secties, plenaire zittingen en werkgroepen — om van de vergaderingen van de board of directors (hoofdbestuur van de I.H.U.E.) maar te zwijgen. Er bevindt zich ook de stand met humanistische lectuur in vele talen.

Onvergetelijk is de indruk van donderdagavond, de opening van het congres. De president, de Oslose prof. dr. Gabriël Langfeldt heeft in de Aula van het Oude Universiteitsgebouw in zijn openingsrede de beide onderwerpen die ter discussie staan nader belicht en met elkaar verbonden. Dadelijk daarop togen allen te voet naar het Raadhuis — een afstand van vijf minuten gaans — waar het Congres namens de stad door de burgemeester zou worden ontvangen. Door de ingang stadszijde komt men in de grote ontvangstzaal die over de hele diepte van het gebouw loopt met prachtig uit-

zicht op de Oslo-fjord. De burgemeester begroette de congresgangers met een handdruk. Zijn kort welkomstwoord getuigde van grote tolerantie en een bijzonder hoogstaande opvatting van de plichten van een democratische overheid ten aanzien van de verschillende levensbeschouwelijke opvattingen der bevolking. Hij nodigde ons aan tafels, opgesteld aan een lange zijde van de zaal. Aan de overzijde een podium met musici en tussen in een immense marmeren dansvloer. In een deuropening een rij dienststers, klaar om na een teken de gasten van wijn te voorzien. De gehele entourage werkte mee om dit grote gezelschap — vier- tot vijfhonderd personen — in een feestelijke stemming te brengen. De imposante zaal met de, hele wanden beslaande, muurschilderingen in warme kleuren, de muziek, de verzorgde dis, de bekende Noorse gulheid waarmee alles werd aangeboden. Toen het souper ten einde liep deed de burgemeester ons een lange stoet vormen op de wijze waarop in dit land de bruiloftsgasten naar het feest worden geleid: paarsgewijs achter de muziek aan. Voorop de burgemeester en mevrouw Langfeldt en aldus door het gehele gebouw, door alle zalen met hun rijke aankleding in de stijl en met de materialen van het land. Zó lang was deze feestelijke stoet dat de staart zich nog in de feestzaal bevond, terwijl het begin aan de andere zijde alweer afdaalde. Aanvankelijke bedenkingen tegen een meer dan middernachtelijk einde van dit feest verdwenen in het niet toen de danspartij was begonnen. Iedereen danste met iedereen. Het onbedorven genoegen dat onze Noorse vrienden aan deze avond hadden sloeg volledig op de andere feestvierenden over — ook als teken van grote vreugde elkaar weer na zoveel jaren te ontmoeten.

zaterdag, 4 augustus

Het is haast niet voor te stellen wat dit congres betekent voor de Noorse Humanistische beweging. Nog zien we Mr. Horn, als eenzame Noor, in 1955 verschijnen op de conferentie voor Europese Humanistische Organisaties te Antwerpen. Officieel behoort het Noorse volk voor 95 % tot de Lutherse Staatskerk. Er is dus nogal wat moed voor nodig hier openlijk uit te treden en zich te verklaren voor een andere — en dan nog wel niet-godsdienstige — levensovertuiging. De Noorse beweging kreeg dus maar heel langzaam en moeilijk voet aan de grond.

Dat de minister voor Kerk en Eredienst het congres officieel zou ontvangen was reden tot ernstig verschil van mening binnen het kabinet en daarbuiten. Zijne Excellentie zei o.a. dan ook, toen de leden der delegaties zaterdagmiddag in de stijlvolle ontvangstruimte verzameld waren, dat hij met spanning deze ontmoeting had tegemoet gezien. Noorse televisie en radio brachten reportages, wat een niet geringe overwinning is. Dan nog de grandioze ontvangst op het Raadhuis, zoals hierboven reeds beschreven werd. En waar de Noren trots op zijn: vóór de Aula van de Oude Universiteit wapperden aan hoge masten de vlaggen van alle deelnemende landen; de zo juist ontworpen I.H.U.E.-vlag midden, geflankeerd door de vlaggen van Noorwegen en Nederland resp. gastheer, en zetel van de internationale humanistische organisaties.

Dit alles te hebben bereikt, is de niet geringe trots van de kleine Noorse beweging, en voor ieder van ons een reden om met de grootste bewondering aan hun moed en doorzettingsvermogen een voorbeeld te nemen. Het is ook niet te beschrijven wat de Noren overigens vóór het congres hebben verzet. Al enige jaren geleden begonnen zij met de voorbereiding. Dit lijkt overdreven voor wie geen notie heeft van wat er voor een conferentie van een week moet worden geregeld. Planning voor 4 à 500 deelnemers; logies, soms ook vervoer. Roosters en tijdsindeling voor sectie- en voltallige zittingen, voor boardmeetings, werkgroepen, maaltijden, thee- en koffiepauze, delegatievergaderingen en excursies. Zorg voor deelnemers die eerst wel, dan niet, en dan weer wel maar nu met kinderen zullen komen. In het Welfare Centre is een postkantoor, een reisbureau, een wisselkantoor. Ook tijdens het congres zijn de Noren, en de Nederlandse C.B.-staf voortdurend in touw. Type- en stencilkamer werken de hele dag, en soms (uitwerken van eindresoluties) de hele nacht. Noorse vrijwilligers vindt men in registratie-, informatie- en garderobe-ruimten. Namen noemen heeft geen zin..., maar in één van hen zal de Noorse organisatie worden geëerd: Mrs. Horn, die door iemand al de moeder van het congres is genoemd.

zondag, 5 augustus

De deelnemers aan het congres logeren in verschillende hotels in de stad, zeer velen echter in „studentenbyen”, d.i. studentenstad. Dit complex is voorzien van een restaurant waar vele congresgangers elkaar 's morgens aan het ontbijt ontmoeten of op elkaar moeten wachten uit gebrek aan plaats.

Ook op wegen en paden tussen de gebouwen krioelt het van gasten. Met verscheidenen van hen hebben we wel eens aan een tafel gezeten. Na de opening van het congres, als we allemaal met ons congreskaartje op lopen, ontpoppen vele van hen zich als mede-humanisten. Als men dit zo leest zonder dat men deze belevenis heeft gedeeld is het misschien moeilijk het gevoel in te denken dat men daarbij ervaren kan: te weten dat medemensen die men nooit heeft gekend — meestal ook nooit persoonlijk kennen zal, tenzij men ze aan de jasrevers trekt om hun naam te lezen en een gesprek te beginnen —, dat deze mensen dus evenals wij van zo ver zijn gekomen om elkaar hier te ontmoeten in een gedachtenwereld, die hoe genuanceerd ook naar land van herkomst, toch ons aller gemeenschappelijke is.

Hoe verscheiden de praktijk wel kan zijn kan men slechts raden. Voor elke spreker, afgevaardigde of gewone congresganger ligt het accent anders: voor het ene land is het gevecht om het onderwijs het belangrijkste, voor een ander de oplossing van het bevolkingsvraagstuk, voor een derde een ander complex van problemen. Elke landelijke organisatie voert zijn strijd op eigen manier, op zijn eigen terrein, maar uitgaande van opvattingen die de gemeenschappelijke basis van allen vormen hoe ook onder woorden gebracht.

maandag, 6 augustus

Niet in alle ruimten die het I.H.E.U.-congres ter beschikking staan hebben de congressisten vrije toegang. Voor hen zijn gesloten de werkrumten van het Noorse secretariaat, dat een geweldige hoeveelheid voorbereidend werk verzet. Het is er druk, mensen lopen af en aan,

Exterieur Universiteit Oslo

Mededelingen

VOOR ONZE LEDEN

Wat kan ik er aan doen?

Het vervelende van een blaadje als dit is het feit, dat de kopij altijd enkele weken voor het verschijnen bij de drukker moet zijn. Over het algemeen is dat niet zo bijzonder storend, omdat er nu niet zulk aktueel nieuws in staat dat de lezer onmiddellijk dient te weten. Als hij het leest, met de nadruk op *als* is het al gebeurd of gaat het om zaken, die toch voortdurend in de aandacht gebracht worden.

Het onplezierige dit keer is echter, dat we graag wat over ons derde congres van de Internationale Humanistische en Ethische Unie, dat van 2 tot 7 augustus in Oslo plaats vindt, zouden willen vertellen, maar dat het op het ogenblik dat we dit schrijven nog moet beginnen en als u dit onder ogen krijgt al weer enkele weken achter de rug is. We nemen aan dat de lezers van Mens en Wereld wellicht wat meer geluk zullen hebben, maar dat ligt aan het feit dat ondergetekende nog al nauw bij de voorbereidingen en gang van zaken in Oslo betrokken is, en geen tijd zal hebben om ook nog als een echte correspondent naar zijn hoofdredacteur, die hij trouwens zelf is, het laatste nieuws telefonisch door te geven.

Toch willen we er niet helemaal over zwijgen, al zal ook in volgende nummers er aandacht aan besteed dienen te worden. Dit congres is o.i. vooral belangrijk om twee redenen, ten eerste omdat het de gelegenheid biedt voor humanisten uit de gehele wereld met elkaar van gedachten te wisselen en naar elkanders ervaringen te luisteren en in de tweede plaats, omdat er enkele zaken aan de orde komen die voor een belangrijk deel ons werk in de komende jaren zullen bepalen.

De beide hoofdthema's zijn samen te vatten onder de gezamenlijke titel: doeleinden van het humanisme over langere termijn. De twee thema's zelf dragen de naam: naar vrijheid in een georganiseerde wereld en naar de volwassen persoonlijkheid.

Het is volstrekt duidelijk, dat het streven naar deze beide zaken niet een kwestie is van korte duur, integendeel. De beide schrijvers van de referaten die erover handelen en de vier co-referenten hebben niet geschroomd een beeld op te hangen van een wereld, die verscheurd is, waarvan het bestaan aan een zijden draad hangt en die een zo groot aantal problemen met zich meedraagt, dat de oplossing daarvan generaties zal duren, als ze tenminste ooit opgelost worden.

Maar tegelijkertijd staat vast, dat in het bijzonder humanisten zich er niet aan kunnen onttrekken om met alle krachten waarover ze beschikken aan de oplossingen te werken. Het heeft geen enkele zin, het is bovendien mensonwaardig de kop in het zand te steken, te doen of er niets aan de hand is en de leus aan te heffen, waarom zal ik me druk maken, het zal mijn tijd wel duren en laat ik maar van de goede dingen der aarde profiteren zolang het in mijn vermogen is.

Tegen dat laatste hebben we geen enkel bezwaar mits het niet het enige is. Mens-zijn is

tegelijk medemens-zijn en verantwoordelijkheid dragen. En hoe waar het ook is dat we met onze bescheiden krachten maar heel weinig kunnen doen, we kunnen meestal meer dan we denken en, alweer volgens humanistische opvattingen, we moeten ook meer doen, we moeten onze vermogens tot ontplooiing brengen en ze niet, zoals een Amerikaans humanistisch schrijver eens heeft opgemerkt, in de kluis opbergen en vergeten.

Als we zo eens nagaan, wat we alleen al in Nederland met dat kleine groepje georganiseerde humanisten voor elkaar hebben gebracht, is dat wel even iets om trots op te zijn. Dat heeft ook bij andere groepen de aandacht getrokken en niet voor niets vragen buitenlandse geestverwanten ons wel eens hoe we dat voor elkaar hebben gekregen en wat ons recept is. We maken daar geen enkel geheim van, de zaak is in wezen doodgewoon, n.l. datgene te doen wat je hand te doen vindt. Natuurlijk moet er een zekere inspiratie bij aanwezig zijn, heb je elkaar nodig om steun te vinden en te geven, maar de hoofdzaak is de zaken aan te pakken. Weglopen voor de dingen is nu net, wat we niet onder geestelijke volwassenheid hebben te verstaan.

Het is te begrijpen, dat er ook onder humanisten velen zijn, die onder de druk van de tijd en in het gevoel dat leven maar een riskante bezigheid is, wel eens bij zichzelf denken: wat kan ik er aan doen? Wat heeft het voor zin dat ik bijeenkomsten bezoek, of op huisbezoek ga, of zieken naloop en wat er zo voor en na door de besturen van ons wordt gevraagd. Daarmee los je het probleem van de overbevolking niet op, of van de honger waar driekwart van het mensdom onder lijdt of de dreiging van een derde wereldoorlog en wat er nog meer voor zaken zijn die we dagelijks op de voorpagina van onze krant kunnen aantreffen.

Men kan echter ook de vraag omkeren en zeggen, dat het er in de huidige wereldsituatie niet zo rooskleurig uitziet – dat is trouwens nooit het geval geweest – komt ook doordat er iets ontbreekt aan de medemenselijkheid, en dat er te weinig gedaan wordt door de gewone mannen en vrouwen, simpele zaken, met bescheiden krachten, maar die als ze worden samengevoegd aan die wereld een ander gezicht kunnen geven. En we hopen dat Oslo dat nog eens nadrukkelijk zal bevestigen en de inspiratie zal geven die we allemaal op zijn tijd nodig hebben.

Humanistisch thuisfront

Het Thuisfront heeft ons gevraagd het volgende bericht op te nemen, aan welk verzoek wij hierbij voldoen:

MILITAIREN IN NIEUW-GUINEA

Wij verzoeken lezers van dit blad, wier zoon als militair in Nieuw-Guinea verblijft, ons zijn legernummer en andere gegevens van het NAPO-adres op te geven, opdat wij – natuurlijk indien dit op prijs wordt gesteld – hem ons blad e.d. kunnen doen toekomen en verder contact met hem kunnen houden. Ook indien u bekenden heeft, die prijs zouden stellen op contact met het Humanistisch Thuisfront, verzoeken wij u deze adressen op te geven. Wij verzoeken u in dit geval te schrijven aan: Stichting Humanistisch Thuisfront, Lothariuslaan 70, Bussum.

Ons is reeds een aantal adressen bekend, met wie wij al contact hebben opgenomen.

Hum. rubriek in Dagbladen

Steeds meer dagbladen gaan er toe over om min of meer regelmatig een afzonderlijke rubriek te plaatsen met nieuws uit de Nederlandse en internationale humanistische beweging. Onze Haagse gemeenschap vermeldt in haar maandbericht, dat dit thans ook het geval is met het „Haagsch Dagblad” dat reeds uittreksels uit artikelen uit Mens en Wereld, Rekenschap en enkele buitenlandse tijdschriften een plaats gaf.

Humanistisch thuisfront

In het verslag over 1961 wordt gesproken van een voortdurende uitbreiding. O.a. komt dit tot uitdrukking in de cijfers van bezoek aan de militaire tehuzen en het vormingscentrum in Driebergen. Dat het hier om respectabele getallen gaat blijkt b.v. uit het aantal militairen, dat in het nieuwe huis in 't Harde verscheen, het waren er n.l. maar liefst 82.130. Ook de andere tehuzen zagen voortdurend meer bezoekers verschijnen.

In 1961 werd het vormingscentrum „Het Coornherthuis” te Driebergen bezocht door 2715 militairen die zich in driedaagse bijeenkomsten wensten te bezinnen op een aantal levensvragen. Dat hier van een sterke toename sprake is geven de cijfers van de voorgaande jaren te zien. (1957: 362; 1958: 866; 1959: 1455; 1960: 2222).

De strijd voor de geestelijke verzorging in het leger bereikte een hoogtepunt door de handtekeningenactie, waartoe de minister van defensie het Thuisfront had uitgedaagd door zijn verklaring, dat z.i. van een behoefte op dit gebied niet was gebleken. De cijfers waren echter zo overtuigend, dat de minister in de Tweede Kamer verklaarde dat aan de behoefte zou moeten worden voldaan en dat hij over de praktische uitwerking in overleg met de humanistische organisaties zou treden.

Dat het Thuisfront ook meer belangstelling onder het publiek ondervindt, blijkt b.v. uit de toename van de collecten die in een groeiend aantal gemeenten plaats vonden. Niet overal werd echter nog voldoende begrip bij gemeentebesturen ondervonden. Voor 1962 werd bij ruim 50 gemeenten een verzoek tot het houden van een collecte ingediend.

Abonneert u op „Het Woord van de Week” het orgaan van de „Humanistische Luisterkring”.

Het abonnementsgeld bedraagt f 4,— per jaar.

Administratie Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 58.

De geschiedenis van het Verbond

In december 1945 ging van de commissie van initiatief tot oprichting ener vereniging van humanisten in Nederland, waar inmiddels prof. J. Romein toegetreden en mevr. Ribbius Peletier uitgetreden was, de volgende circulaire uit:

„De ervaringen der laatste jaren hebben ons, voorzover het nog nodig was, wel geleerd, hoezeer de grote crisis onzer dagen er ook een is van geestelijk karakter. De noodzaak van bezinning op onze geestelijke grondslagen wordt alom gevoeld en erkend. Helaas neemt daarbij het ongodsdienstige humanisme o.i. niet de plaats in, waarop het historisch en principieel aanspraak moest maken. De levensbeschouwing van de grote massa der onkerkelijken is veeleer een cultuurloos nihilisme dan een verantwoord humanisme.

Eenzijds heeft de betrekkelijk kleine kring der humanistische cultuurdragers verzuimd de onkerkelijke massa voldoende op te voeden tot een bewuste levensbeschouwing. Anderzijds is men in kerkelijke kringen maar al te geneigd het Christendom voor te stellen als de enige voedingsbodem van onze cultuur en het ongodsdienstige humanisme te zien als een afgesneden bloem, die gedoemd is bij gebrek aan levenssappen te verwelken. Ziedaar twee oorzaken, waardoor het humanisme o.i. niet de plaats inneemt waartoe het eigenlijk geroepen is.

Wij menen dan ook, dat het de taak der humanisten is zich te verenigen teneinde gezamenlijk de hier aangeduide bezwaren op te heffen. Wij geloven immers, dat we slechts door aanwending van alle scheppende krachten de cultuurcrisis waarin we ons bevinden, te boven kunnen komen. Ook het humanisme heeft daartoe zijn bijdrage te leveren. Daarom zijn wij van mening op korte termijn te moeten streven naar de oprichting van een humanistische beweging in Nederland, met het tweeledig doel het goed recht van een ongodsdienstig humanisme waar nodig te verdedigen en tevens te zijn een centrum van bezinning en verdieping voor allen, die hoewel ongodsdienstig, een levensbeschouwing aanhangen, die niettemin zedelijk en wijsgerig verantwoord is.

Uiteraard laat deze omschrijving nog velerlei opvatting van het humanisme toe, maar o.i. zal het gemeenschappelijk element hierin steeds moeten zijn: de eerbied voor de mens als dragers van waarden, die boven persoonlijke willekeur verheven zijn.

Een beweging op deze grondslag behoort onafhankelijk te zijn van iedere politieke partij of beweging, al dient duidelijk te worden uitgesproken dat dit humanisme in de Westerse cultuur thans niet denkbaar is zonder principiële erkenning van de democratische waarden van persoonlijke vrijheid, sociale gerechtigheid

en culturele verantwoordelijkheid. Ook willen wij ten slotte nog uitspreken dat een dergelijke organisatie niet dient te zijn een orgaan ter bestrijding van de godsdienst, maar een centrum ter bevordering van een waarlijk alomvattende en verrijkende humanistische levens- en wereldbeschouwing. Voor dit doel doen wij een beroep op de medewerking van allen, die met het bovenstaande kunnen instemmen. Hun verzoeken wij van hun instemming te doen blijken door hun naam en adres te zenden aan de voorlopige administrateur, F. van den Berkhof... Aan hen die hun instemming betuigen wordt binnenkort een uitnodiging voor de oprichtingsvergadering gezonden.”

Op 9 december kwam de commissie, die zich ten doel stelde een concept voor een beginselverklaring te ontwerpen in Amsterdam voor het eerst bijeen. Prof. mr. H. R. Hoetink trad tot de commissie toe. Deze commissie heeft de, waarlijk niet kleine, taak volbracht om datgene te formuleren wat humanisten van velerlei schakering samenbindt. In Mens en Wereld van februari '51 schrijft Stuiveling over dit werk o.a. „Urenlang zijn woorden en uitdrukkingen gewikt, gewogen en te licht bevonden, urenlang zijn voorgestelde uitspraken herzien en aangevuld.”

In januari 1946 werden aan een 800-tal belangstellenden, door de commissie van initiatief, uitnodigingen verzonden voor een vergadering tot oprichting van een Humanistisch Verbond, te houden op zondag 17 februari, in de grote zaal van het gebouw Vrij Nederland. De voorzitter van de commissie, Brandt Corstius opende de bijeenkomst, waar 206 personen uit het gehele land afkomstig, de presentielijst hadden getekend. Een strikkwartet bracht muziek ten gehore en daarop sprak prof. Hoetink zijn rede uit over *Het humanisme in deze tijd*. Hij zette uiteen dat het humanisme de mens en zijn oneindige mogelijkheden centraal stelt, maar dat het de mens te boven en te buiten gaat door de intuïtieve zekerheid van wat goed en kwaad is, buiten de rede om, als een objectieve norm, die wij dus niet naar eigen willekeur kunnen veranderen.

Dr. D. Loenen droeg daarop enkele fragmenten voor uit zijn vertaling van Socrates' Apologie, zoals door Plato weergegeven, en na de lunchpauze hield Van Praag een inleiding over: *De noodzaak van een Humanistisch Verbond*, waarin de overwegingen uiteengezet werden, die tot het initiatief hadden geleid. Even duidelijk kwamen de principiële verschillen met godsdienst en kerk als de noodzaak met de kerken samen te werken tegen het vervlakkend nihilisme naar voren.

(Wordt vervolgd)

Opening gemeenschapshuis Treebeek

Het was een der weinige mooie dagen van juni dat we het gebouw, waaraan maanden door enige leden zeer intensief gewerkt was, konden openen. De zon bescheen alles extra mooi en dit was misschien een der redenen, dat zo velen de weg naar dit toch wel een beetje verschooten gemeenschapshuis gevonden hebben.

We waren met recht trots op ons gebouw en ook anderen waren van deze mening, dat bleek wel uit de vele toespraken en giften, waarbij vooral de openingsrede van Dr. Van Praag zeer belangrijk was. Maar ook de vertegenwoordiger van de Staatsmijnen en de afgevaardigden van de Duitse Freireligiöse Gemeinde Nordrhein-Westfalen gaven ons het gevoel, dat dit gebouw, een zeer bijzondere plaats inneemt voor het gehele Humanistisch Verbond en zeer zeker voor ons in het zui-

den. Meer dan zestig vertegenwoordigers van gemeenschappen, aanverwante organisaties en particulieren spraken hun goede wensen, hun dank en bewondering uit over dit gebouw.

Na de receptie die twee uur duurde waren bestuur en werkers nog bij elkaar om wel en wee tijdens de verbouwing nog eens te bepraten.

Mogen we hier allen, die ons schriftelijk hun gelukwensen stuurden, hiervoor van harte bedanken en meteen de hoop uitspreken, dat velen dit gebouw eens persoonlijk komen bekijken en mogelijk als groep daar hun maaltijd komen gebruiken? Wij staan altijd voor onze leden, onverschillig waar zij wonen klaar om hen te ontvangen.

H. v. Ackooy-Bleidiek

Internationaal Humanisme

Bij de Internationale en Ethische Unie (IHEU) zijn de volgende organisaties en groepen aangesloten:

In de Verenigde Staten: The American Ethical Union en The American Humanist Association.

In Europa: het Humanistisch Verbond, Nederland; het Humanistisch Verbond, België; Humanitas, Nederland; The British Humanist Association en de Rationalist Press Association in Groot-Brittannië; de Bund Freireligiöser Gemeinden Deutschlands en de Freigeistige Aktion in West-Duitsland; de Ligue Française de l'Enseignement en de Fédération Humaniste Française in Frankrijk; het Humanistisk Forbund in Denemarken; het Human-Etisk Forbund i Norge in Noorwegen; en het Gesellschaft für Ethische Kultur in Oostenrijk.

In Azië: de Indian Radical Humanist Movement en de Humanist Union, beiden in India; de Korean Humanist Association in Korea; de Japanese Humanist Society in Japan en het Spinozeum in Israël.

In Afrika: de Nigerian Humanist Association in Nigeria.

In Australië: de New South Wales Humanist Society en de Humanist Society of Victoria.

Er bestaan verder contacten met een groot aantal individuele leden in alle delen van de wereld, o.a. in Latijns Amerika.

Wijziging in de „kop”

Misschien is het de lezers van „Mens en Wereld” niet eens opgevallen, maar sedert het nummer van 30 juni heeft dit blaadje een andere naam gekregen en heet het gewoon: Mededelingen voor onze leden. Dat was nodig geworden, omdat Tante Pos er bezwaar tegen maakte, dat in „Mens en Wereld” een ander blad als bijlage was opgenomen.

Zij die „M. en W.” niet lezen, wat overigens heel jammer is en waarbij ze zichzelf tekort doen, krijgen „In en Om” in de oude vorm toegestuurd. Het gevolg zal nu wel zijn, dat de al reeds bestaande verwarring nog wat groter gaat worden, maar daar zullen we ook wel aan wennen.

Teleurstellend

Misschien is het wat sterk uitgedrukt, als we zeggen, dat het aantal verslagen over allerlei activiteiten in den lande ver onder de maat is. Uw samensteller van dit blad heeft elke keer weer de grootste moeite, om uit allerlei blaadjes enz. datgene op te diepen, wat ook in andere gemeenschappen en gewesten belangstelling verdient. En waar men geen eigen blad heeft, en dat is toch nog altijd de meerderheid van onze gemeenschappen, is het helemaal ondoenlijk iets te weten te komen over dingen die staan te gebeuren of hebben plaats gehad en die toch wel een vermelding waard zijn. Vandaar nogmaals een dringend verzoek om ons op de hoogte te houden. En dan liefst rechtstreeks of ter attentie van Th. W. Polet, Emmalaan 16 in Soestdijk. (Dus niet aan de redactie van „Mens en Wereld”, want die draagt voor dit blad geen verantwoordelijkheid.)

Vijftigjarig bestaan Erasmushuis

De viering van dit heuglijke feit moest enige tijd worden uitgesteld door het plotselinge overlijden van de secretaresse van het bestuur van de Stichting, die het gebouw beheert. Men heeft echter in kleine kring van bestuursleden en oud-bestuurders toch nog aan de verjaardag van ons eigen gebouw en de zetel van het Verbond en de Internationale aandacht besteed.

Geestelijke verzorging

Ook dit keer blijkt uit het jaarverslag van de Centrale Commissie Geestelijke Verzorging (C.C.G.V.) over 1961 duidelijk, hoe belangrijk en uitgebreid dit deel van het werk geworden is. Niet alleen dat het aantal raadslieden toeneemt (er waren o.a. 46 plaatselijk geestelijke raadslieden in 35 gemeenschappen, t.o. 36 in 27 gemeenschappen in 1960), er zijn inmiddels ook nieuwe medewerkers verschenen, zoals naast de PGR een medewerker voor de geestelijke verzorging en hoofdcontactpersonen.

Dat dit een belangrijke verzwarende van de taak van de topaadslieden betekent, is duidelijk. Men moet met meer mensen contact onderhouden, er zijn een groter aantal gevallen die besproken dienen te worden, maar er moet ook meer scholing plaats vinden. In het verslagjaar werd, net als in 1959 een raadslieden-cursus gehouden, waarbij op drie zaterdagen achtereenvolgens door Pols, Schonk en d'Angremont de problemen en methodiek van de geestelijke verzorging resp. onder gedetineerden, in arbeidskampen en in en vanuit de gemeenschappen werden behandeld. Tenslotte vond er een forum plaats onder voorzitterschap van Van Praag.

De ziekenbezoeksters hadden hun gebruikelijke bijeenkomst in november in het Erasmushuis, waarbij bijzonder de nadruk viel op het bejaardenvraagstuk. Inleider was hier de bekende gerontoloog dr. Van Zonneveld. Het

Humanistisch Centrum
Mens en Wereld

In het jaarverslag over 1961 van deze stichting lezen we o.m.:

In het verslagjaar werden de bestaande activiteiten van het Humanistisch Instituut voor Sociologisch Onderzoek, de Humanistische Pers- en Documentatiedienst en de ontmoetingsbijeenkomsten voor buitenkerkelijken voortgezet.

Het Instituut voor Sociologisch Onderzoek maakte goede vorderingen met het breed opgezette onderzoek naar de aard van de buitenkerkelijkheid en het proces der ontkerkelijking. Men hoopt eind 1962 het rapport gereed te hebben.

Een soortgelijk onderzoek zal worden aangevat in de streek van de Zuiderzeepolders in samenwerking met de Sociologische afdeling van de Directie Zuiderzeepolders en onder wetenschappelijke supervisie van prof. dr. H. C. J. Duyker.

Medewerkers van het Instituut nemen deel aan het Amsterdamse bejaarden-onderzoek en een jeugdonderzoek in Rotterdam.

Van de Pers- en Documentatiedienst verschenen weer 11 nummers. De persconferentie van het Humanistisch Verbond op 11 februari werd zeer goed bezocht. Voor het internationale humanisme werd van de zijde der bladen grote belangstelling getoond. Van de persconferentie verschenen in 28 dagbladen en alle edities van Het Vrije Volk verslagen. Ook de afzonderlijke jubileum-vieringen ondervonden van de kant van de pers grote interesse.

De Persdienst verzorgde in 1961 viermaal de rubriek „Humanistisch Nieuws” voor de uitzendingen van de Wereldomroep.

In Geleen en Vlaardingingen werden gespreksbijeenkomsten voor buitenkerkelijken gehouden, waarvoor veel animo bestond. Met dit werk zal op ruimer schaal worden verder gegaan.

Bij het Centrum zijn aangesloten Humanitas, het Humanistisch Verbond, de Stichting Bureaux voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden, de Humanistische Stichting Huisvesting Bejaarden, het Humanistisch Thuisfront, de Weezenkas en de Humanistische Werkgemeenschap in de Partij van de Arbeid.

ziekenbezoek in de ziekenhuizen blijft nog steeds een zorgenkind, ten eerste door het gebrek aan medewerking van vele directies, aan de andere kant, doordat in tal van gevallen verzuimd wordt mede te delen, dat iemand in een ziekenhuis is opgenomen.

De verzorging in de arbeiderskampen vertoonde een verdere teruggang als gevolg van de gunstige conjunctuur, waardoor minder kampen in gebruik zijn. In het verslagjaar had men in deze sector te kampen met een reeks van moeilijkheden die o.a. bestonden uit de ongunstige subsidieregeling voor de IJsselmeerpolders en de andere maatstaven, die door het betreffende departement voor het werk in het gebied van de Deltawerken zijn aangelegd. Bovendien was de topaadsman Schonk helaas door ziekte enige maanden uitgeschakeld.

De verzorging in de Inrichtingen voor Justitie neemt nog steeds toe, zodat eind 1961 aan 831 aanvragen van gedetineerden voldaan moest worden. (In 1957 waren dit er 549, in 1958 676, in 1959 717, in 1960 744). Een uitbreiding van het aantal raadslieden was dan ook noodzakelijk, zodat eind 1961 51 vrijwilligers ter beschikking stonden. Ook hier blijft sprake van tegenwerking en bijzondere maatregelen t.a.v. de buitenkerkelijke gedetineerden, hetgeen betekent, dat honderden zonder enige geestelijke verzorging blijven.

Ook aan emigranten en gerepatrieerden werd aandacht besteed, al gaat het hier niet om grote aantallen. Het werk van de Telefonische Hulpdienst in Amsterdam kwam op gang, terwijl

in tal van andere steden voorbereidingen getroffen werden. De Stichting Humanistische Correspondentiekring voor Huwelijkscontacten kon met haar werk starten, terwijl de Bureaus voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden de normale aandacht vroegen.

Wie het verslag van de Commissie grondig doorleest en iets weet van de hoeveelheid werk die door een groot aantal vrijwilligers en enkele functionarissen verricht wordt, kan zich alleen maar verbazen over de snelle ontwikkeling van de arbeid op het gebied van de geestelijke verzorging en hopen, dat ook de leden er wat meer belangstelling voor krijgen dan tot nu toe het geval is. Eigenlijk moest een dergelijk verslag aan elk lid worden toegezonden en in de kring van de gemeenschappen worden besproken, dan zou men ook begrijpen, waarom de Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme voortdurend er op uit is, haar inkomsten te verhogen.

Kerstkamp 1962

Dit jaar zal het Kerstkamp gehouden worden van 21 december t/m 26 december na het diner. Voor onze leden is de gelegenheid opengesteld om zich reeds vóór 1 oktober hiervoor op te geven. Na 1 oktober worden de dan nog beschikbare plaatsen in volgorde van binnenkomende aanvragen afgegeven.

Voor inlichtingen kunt u zich wenden tot „De Ark”, Belvédèrelaan 14, Nunspeet, telefoon 03412 - 24 04.

STICHTING STEUNFONDS PRAKTISCH HUMANISME

Het verhaal dreigt eentonig te worden:

Met het Steunfonds gaat het goed

Op 15 juli 1962 bedroeg het **saldo f 82.219,01**. Het ziet er naar uit, dat dit jaar meer dan f 100.000,- zal opbrengen.

Daarmede is het lopende werk van praktisch humanisme in veilige haven aangekomen. Bovendien kon met de noodzakelijke uitbreiding een begin worden gemaakt.

Enkele weken geleden verscheen in enkele bladen de advertentie, waarin sollicitanten naar de functie van plaatselijk geestelijk raadsman in het van activiteit bruisende Rotterdam werden opgeroepen. **Dat wordt de eerste.** Hopelijk krijgt hij in 1963 één of meer collega's, maar dan natuurlijk niet in dezelfde stad. Er is niet veel fantasie voor nodig om te begrijpen, dat deze functionarissen een belangrijke bijdrage tot de verdere ontplooiing van het moderne humanisme zullen leveren.

Vol vertrouwen werkt het Steunfondsbestuur aan zijn plannen. Die voor najaar 1962 liggen gereed; aan 1963 wordt hard gewerkt.

Wat tot nu toe gepresteerd werd was mogelijk dankzij de steun van duizenden. Hebt u in 1962 reeds een bijdrage overgemaakt? Het kan alsnog door storting op **giro 6168** t.n.v. **Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme te Amersfoort**.

Nog een bejaarden-week in „De Ark”

De belangstelling voor de beide weken van 15 tot 29 september is zo groot gebleken, dat beide geheel zijn volgeboekt. Dit is mede het gevolg van de verheugende medewerking van vele gemeenschapsbesturen, die niet alleen de aandacht van hun oudere leden er op hebben gevestigd, maar ook daadwerkelijk een bijdrage leverden door in sommige gevallen voor vervoer te zorgen of een deel van de kosten voor rekening van de kas namen.

Teneinde geen mensen te behoeven afwijzen, is besloten nog een derde week het huis voor deze groepen beschikbaar te stellen, en wel onmiddellijk aansluitend op de twee vorige, dus van 22 tot en met 29 september. Het huis is centraal verwarmd, zodat als het weer wat guur mocht zijn, men toch niet bang hoeft te zijn dat men kou zal lijden.

De bossen zijn in de herfst zeker niet minder mooi dan in de zomer en omdat het

seizoen dan achter de rug is, zullen de minnaars van de stilte aan hun trekken kunnen komen.

De prijs bedraagt f 38.50 per week, terwijl men daarnaast een kaart kan kopen van f 3.50, welke op 21 consumpties recht geeft. Aanmeldingen bij de beheerder van „De Ark”, Belvédèrelaan 14 te Nunspeet, tel. 03412-2404.

Nieuwe raadslieden

Door het hoofdbestuur werden resp. de volgende raadslieden benoemd:

voor de Inrichtingen van Justitie de heren: A. Burgerjon te Leiderdorp, J. Drijver te Hoorn, N. de Heer te Den Haag, F. Smidt te Dalfsen en J. D. Wiersma te Den Haag; *voor de studenten aan de universiteit te Groningen:* mr. G. L. P. Warburg te Haren; *voor de emigranten:* mej. M. E. ter Heege te Amsterdam.

Nieuws uit de gemeenschappen

Den Haag heeft inmiddels zijn langzamerhand traditionele kastelentocht weer achter de rug. Deze keer werden Utrecht en Gelderland bezocht en we hopen, dat de een of ander ons nog eens een verslagje hierover bezorgt. Men had ook een bijeenkomst van functionarissen, in navolging van Amsterdam op een landgoed, Overvoorde bij Rijswijk, en met een „gezellig” programma, waar toch gelegenheid was voor diepgaande discussies.

Hoewel wat laat, willen we toch niet verzuimen te vermelden, dat *Haarlem* op 5 mei een prima bijeenkomst heeft gehad om de bevrijding te herdenken. Er was grote belangstelling, een goede film en een boeiende toespraak van ons H.B.-lid Spigt.

Onze, langzamerhand zich sterk verjongende en groeiende gemeenschap *Soest/Baarn* heeft als hoofdnummer van het winterprogramma een serie bijeenkomsten over schoolproblemen. De inleider zal een vakman zijn, zodat men volledig aan zijn trekken kan komen.

Groningen, Deventer en nog wat meer van onze middelgrote gemeenschappen gaan op zoek van de Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme in het najaar grondig aan de slag om deze instelling meer contribuanten onder de buitenkerkelijken te bezorgen. Daartoe zullen duizenden circulaire in evenzovele brievenbusen gestopt worden. Dat zoiets niet zonder resultaten blijft heeft in het voorjaar Den Haag bewezen. Veel succes!

In *Almelo* poogt men, en naar we hopen niet zonder resultaat, ook in de „stille maanden” de band tussen de leden vast te houden. Daarom heeft men iedereen uitgenodigd om zo af en

toe eens een avond voor een gezellig praatje bij één der bestuursleden op bezoek te komen.

Niet ten onrechte heeft de gemeenschap *Utrecht* op de laatste bijeenkomst met bloemen en een boekenbonk dank gebracht aan het lid, mevr. Zwama, die gedurende vijf jaar er voor heeft gezorgd, dat op alle samenkomsten een kopje koffie aanwezig was. Dat zullen er dus een heleboel geweest zijn. De moeilijkheid is wel, dat een opvolgster op de dag van het afscheid nog niet was gevonden, maar hopelijk heeft men inmiddels in deze leemte kunnen voorzien. Want een goede kop koffie kan zelfs een minder goed gedisponeerde spreker doen vergeten.

Amsterdam, dat al jaren zijn eigen zanggroep Vox Humana bezit, gaat op dit gebied blijkbaar verder. We lezen tenminste een oproep in het blad, waarin muzikanten worden uitgenodigd, om met hun instrumenten bij elkaar te komen. Daar zal allicht wat uit groeien. En de actie voor een eigen gebouw wordt ook niet vergeten.

Van de aanwezigheid van een lid van onze Engelse zusterorganisatie heeft de werkgroep in *Hoek van Holland* geprofiteerd door hem wat over het humanisme in zijn land te laten vertellen. Dat zou op veel groter schaal kunnen gebeuren, want er komen heus wel eens humanisten uit andere windstreken met vakantie in Nederland. Je moet alleen maar op het idee komen en dat deden ze nu toevallig in de Hoek.

Aangezien er kennelijk een soort zomerrust bestaat, moeten we deze keer de korte reeks beëindigen, maar niet zonder op *Emmen* te wijzen, waar de leden gezamenlijk een bezoek hebben gebracht aan de opvoering van „Driekoningenavond” in Diever.

Het hoofdbestuur besprak...

in zijn laatste bijeenkomst voor de vakantie o.m. een drietal jaarverslagen, resp. van onze Centrale Commissie Geestelijke Verzorging, van het Humanistisch Thuisfront en van het Humanistisch Centrum Mens en Wereld. De lezers vinden in dit nummer uit deze verslagen een kort uittreksel.

In verband met het derde congres van de Internationale in Oslo, dat begin augustus plaats vond, werd aandacht besteed aan de taak van de Nederlandse delegatie, en de door het bestuur van de IHEU voorgestelde verklaring over de huidige wereldsituatie besproken. Dit was ook het geval met een ontwerp-resolutie, die door de Amerikaanse Ethische Unie ingediend zou worden.

De benoeming van mr. Warburg te Haren als raadsman voor de studenten in Groningen werd goedgekeurd, terwijl mededelingen gedaan werden over de landdag in Driebergen en de opening van het gemeenschapshuis in Brunssum.

Het ledental blijft zich niet ongunstig ontwikkelen, al is de groei niet bijzonder snel. Ook het abonnementental op onze publicaties stijgt. Dit is vooral verheugend t.a.v. ons wetenschappelijk tijdschrift „Rekenschap”, dat jarenlang vrijwel op hetzelfde peil verkeerde, maar thans blijkbaar in sterkere mate de aandacht trekt.

De voorlopige plannen die het dagelijks bestuur heeft ontwikkeld t.a.v. eventueel humanistisch vormingsonderwijs en de wijze waarop dit organisatorisch gestalte zal moeten krijgen en hoe of de ouders hierbij betrokken dienen te worden, gaf aanleiding tot uitvoerige discussies, ook al, omdat deze zaak door de aanneming van het amendement bij de Mammoetwet, in een actueel stadium is gekomen. Het hoofdbestuur kon zich verenigen met de uitgestippelde gedragslijn en de tot nu toe genomen maatregelen. Met de goede wensen voor een prettige vakantie besloot de voorzitter deze vergadering.

Dr. J. W. Dekker gehuldigd

Het „Nieuwsblad van het Noorden” d.d. 14 juli behelsde een uitvoerig verslag van de huldiging, die dr. J. W. Dekker (voorzitter van onze Groninger Gemeenschap) ten deel viel bij zijn afscheid als conrector van het Praedinius Gymnasium te Groningen.

In het verslag trof ons in het bijzonder de rede van de rector, dr. H. J. M. Broos, die wees op de „werkelijk warme belangstelling” van dr. Dekker voor zijn leerlingen. Spreker roemde zijn „alles overheersende humaniteit”. Voorzover wij dr. Dekker kennen, menen wij, dat hiermee niets te veel is gezegd. „Aan de vruchten kent men de boom”. Aan de vruchten der humaniteit kent men de boom van het Humanisme.

Tijdens de buitendag van het district Groningen te Noord-Laren spraken wij dr. Dekker. Hij vertelde ons, dat hij van plan is extra veel aandacht te gaan geven aan de Groninger Gemeenschap van het Humanistisch Verbond, nu het conrectoraat van zijn schouders is afgenomen.

Wij wensen dr. Dekker geluk met de welverdiende hulde, die hem bij zijn afscheid als conrector bereid is, en wij wensen de Groninger Gemeenschap geluk met het feit, dat haar voorzitter thans de handen vrij gekregen heeft, om extra aandacht aan de opbouw der Gemeenschap te besteden. P. D. v. R.

Contributieregeling

De leden betalen een contributie overeenkomstig hun inkomen, met dien verstande, dat echtparen hetzelfde betalen als alleenstaande personen.

De leden stellen hun contributie vast volgens onderstaande schaal:

	per week	per maand	per jaar
inkomen t/m	f 80,—	f 340,—	f 4.000,—
min. contributie	„ 0,20	„ 0,85	„ 10,—
inkomen t/m	„ 100,—	„ 425,—	„ 5.000,—
min. contributie	„ 0,30	„ 1,25	„ 15,—
inkomen t/m	„ 120,—	„ 510,—	„ 6.000,—
min. contributie	„ 0,40	„ 1,70	„ 20,—
inkomen t/m	„ 160,—	„ 680,—	„ 8.000,—
min. contributie	„ 0,60	„ 2,55	„ 30,—
inkomen t/m	„ 200,—	„ 850,—	„ 10.000,—
min. contributie	„ 0,80	„ 3,40	„ 40,—
inkomen boven	„ 200,—	„ 850,—	„ 10.000,—
min. contributie	„ 1,—	„ 4,25	„ 50,—

In afwijking van het bovenstaande bedraagt de minimum contributie voor personen met een inkomen beneden f 40,— per week, f 170,— per maand of f 2.000,— per jaar: f 0,06 per week, f 0,25 per maand of f 3,— per jaar. Bovendien kan het gemeenschapsbestuur in bijzondere gevallen de contributie bepalen op tenminste f 0,12 per week, f 0,50 per maand of f 6,— per jaar.

Vergelijkt u eens, of uw contributie wel is aangepast. Tussen haakjes, uw kerkelijke buurman betaalt heel wat meer.

Geen lid? Toch een band!

Maak uw vrienden sympathisant!

de kleine ruimte is overvol, iemand zit met z'n colbertjasje over zijn hoofd te telefoneren. Een glaswand is de scheiding met een ander klein hokje – daar zit een vertaler geconcentreerd de formulering van zijn tekst te overwegen en vervolgens te tikken – zin voor zin.

In de garderoberuimte staat zich iemand nog gauw even te scheren. Straks staan er weer een paar bij de ingang van de eetzaal om de lunchkaarten in ontvangst te nemen. En met welk een bescheidenheid doen zij hun werk.

De congresgangers ontmoeten van hen de grootste voorkomendheid en behulpzaamheid. We zijn hun waarlijk de hoogste dank verschuldigd voor wat zij voor ons gedaan hebben.

Hier komt tot uitdrukking dat de Noorse humanisten niet de enigen in hun streven zijn – dat zij al zijn zij in eigen land (nog) maar weinigen, per slot ontelbare geestverwanten in de gehele wereld hebben. Wij hopen, dat wij hen door onze aanwezigheid in hun streven wat hebben kunnen bijstaan. De ruimte waarin zij nu werken, niet voor iedereen toegankelijk, is voor hen soms een oase waar zij zich aan de congresdrukte kunnen onttrekken. Want laten zij even hun neus daarbuiten zien, dan heeft er altijd wel iemand iets aan hen te vragen en te vertellen.

Terwijl de sectie-zittingen plaats vinden, naar taal ingedeeld en voor ieder onderwerp twee voorafgaande aan de voltallige zitting, vergaderen de werkgroepen voor geestelijke verzorging, public relations, groepswork en humanistische vorming ook ieder afzonderlijk.

Het is, gevoelt men, niet onmogelijk dat in deze bijeenkomsten van de werkgroepen een der zwaartepunten van verder internationaal contact komt te liggen.

Ook van de board-meetings, de vergaderingen van het I.H.E.U.-hoofdbestuur en de bijeenkomsten van de werkgroepen merkt de doorsnee bezoeker niets. Zij vinden plaats buiten de tijden van de andere zittingen, als ieder ander dus vrij heeft.

Zij die hier dus een of andere functie hebben, weten waarlijk wel hoe ze de tijd om moeten krijgen. Voor hen dus niet even de stad in om een aardig souvenir voor thuis mee te nemen. Gelukkig is er ook voor hen – na de voortreffelijke rede door dr. K. Cuypers uit België in de Aula van de Oude Universiteit op zondagmorgen de tocht door en om Oslo.

Er was overigens al eens eerder een gezamenlijke lunch en een feestelijke diner – beide ditmaal in het Welfare-centrum in Blindern. En beide geschikt om ook op deze manier elkaar over en weer te leren kennen, of de kennismaking daterend van een vorig congres verder voort te zetten – er is hier zeker menige internationale vriendschapsband versterkt.

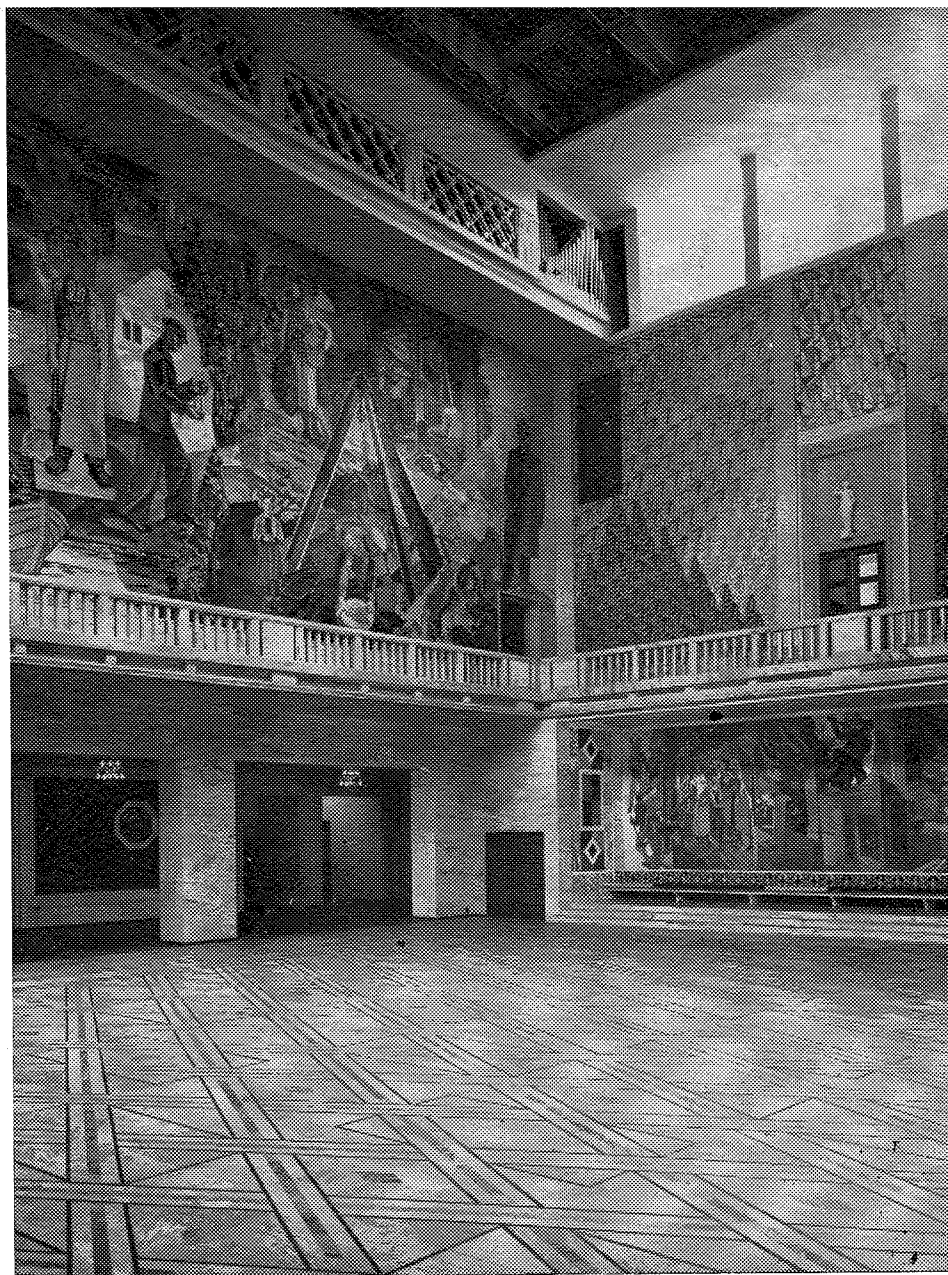
dinsdag, 7 augustus

Het zal wel duidelijk zijn dat het bijwonen van een dergelijk congres een drukke affaire is, zelfs voor de gewone leek-bezoeker. Maar zeker ook een prettige gebeurtenis. Prettig om deel te nemen aan de verschillende zittingen, persoonlijke contacten te leggen en te verstevigen, en druk – omdat er waarlijk wel behoorlijk wat geestelijke inspanning wordt geëist tijdens de zittingen en daartussen in.

Ik kom aan het eind. Als dit wordt gelezen is intussen de televisie-uitzending over het congres al achter de rug en heeft iedereen een voortreffelijk verslag van het geheel kunnen beluisteren tijdens het zondagmorgen radio-kwartiertje. Over de inhoud zelf van de conferentie verschijnen officiële verslagen. Namen zou ik moeten noemen van allen die al hun krachten, tijd en geld hebben gegeven om dit congres een succes te doen zijn. En dat zouden er heel wat zijn – van hen die op de voorgrond komen en van hen, die achter de schermen werken. Maar ik laat dat achterwege. Zij zullen er van overtuigd zijn dat velen met mij dankbaar en verheugd zijn dat mede door hun werk dit congres bij onze Noorse vrienden zal voortleven als:

Een voortzetting van een eens begonnen gezamenlijk werk – een bevestiging van een gemeenschappelijk streven – een manifestatie van een groeiende beweging – een belofte voor de toekomst.

No. 15 - 25 augustus 1962

Interieur

Rådhuset

Oslo

Erich Fromm - „May man Prevail?“

An inquiry into the facts and fictions of foreign policy.
Doubleday Anchor A 275, New York.

Wanneer de vraag, of de mensheid in staat zal blijken zichzelf te handhaven, gesteld wordt door iemand als Fromm, dan hoeven we niet bang te zijn, dat dit een emotioneel, idealistisch of sceptisch betoog zal zijn. Immers we kennen hem als een psychiater, die genoegzaam tot de diepere motieven van de opinievorming is gedrongen, om zichzelf te kunnen vrijhouden van al te grote subjectiviteit.

Hierin ligt dan ook de verdienste van dit boekje, dat het op basis van een zeer goed gedocumenteerd feitenmateriaal een kijk geeft op de politieke situatie van de Oost-West spanning, die vrij blijft van de gangbare zondebok-voordelen en onzelfstandige gemeenplaatsen en toch ook niet vervalt in derde weg-escapisme en angstige compromiszucht.

Fromm is geen politicus, en toch heeft hij een verrassend politiek inzicht. Hij is een stuurman aan de wal, maar een, die misschien wel als kapitein op een echt politiek schip geen slecht figuur zou slaan. Hij wekt nl. vertrouwen door zijn wetenschappelijke d.i. onbevooroordeelde op feitenkennis gebaseerde benadering der problemen gepaard aan psychologisch inzicht in de

primitieve factoren, die de relaties tussen de volken nog steeds beheersen.

Hij gaat ervan uit, dat het overal gewone mensen zijn, die het lot der volken bepalen en dat het erom gaat door te dringen in wat ze werkelijk willen zonder vrees en wantrouwen, zonder projecties en zonder starre denkfixaties, als prestige-overwegingen en beschuldigingen. Als men de zielige vertoning van het politieke gekonkel inzake het Nederland-Indonesië conflict sedert 1945 vergelijkt met wat er gebeurd zou zijn, als dit vraagstuk op de bovenaangegeven wijze was gehanteerd, zal het duidelijk worden, hoe belangrijk de door Fromm aangegeven weg is.

Men hoeft het niet in alle opzichten met zijn detailconclusies eens te zijn om toch te kunnen beseffen, dat, waar het gaat om het voortbestaan van een cultureel zich ontwikkelende mensheid, het dringend nodig wordt dat politiek op wetenschappelijk verantwoorde wijze bedreven wordt en niet op de primitieve manier, die tot nu toe veelal gebruikelijk is geweest.

Uit het bovenstaande zal het duidelijk zijn, dat ik iedereen aanraad dit boek te lezen en daardoor kennis te nemen van deze wijze van werken aan de oplossing der grote internationale vraagstukken.

C. J. Schuurman

Cursus „Mensbeschouwing” van Socrates

In de zomerschool van de humanistische stichting „Socrates” die eind juli in het conferentieoord Woudschoten bij Zeist werd gehouden en waarin het onderwerp Mensbeschouwing aan de orde was gesteld trad prof. dr. T. T. ten Have op als één der sprekers. Hij ging bij zijn inleiding over de mensbeschouwing in de psychologie uit van zijn artikel „Psychologie en humanistisch mensbeeld” dat destijds in Rekenenschap is verschenen (septembernummer 1958, pag. 99 e.v.).

De inleiding van dit jaar bood belangstellenden de gelegenheid om kennis te nemen van de huidige stand van zaken in de psychologie. Uw verslaggever kreeg de indruk dat er op dit terrein hard wordt gewerkt, doch dat er slechts magere oogsten worden binnengehaald.

Psychologische wetenschap

Het gaat bij Ten Have niet om een mensbeschouwing, die hij kwalificeert als een stel speculatieve ideeën, maar om een wetenschappelijk verantwoorde menstheorie. En er kan maar één juiste menstheorie (een theorie van de psychische mens) zijn, zo luidde de stelling van de spreker. In feite zitten we echter opgescheept met een hele serie menstheorieën in de psychologische literatuur o.a. omdat we een gebrek hebben aan kennis. Derhalve is er alleszins ruimte voor voorbarige generalisaties, die gefundeerd worden op beperkte ervaringsverschijnselen (waarmee bijvoorbeeld Freud en Adler hebben gewerkt).

Dan zijn er voorbarige menstheorieën die steunen op verschillende accentueringen van de mens of als kennend of als willend of als voelend wezen. Maar volgens de inleider zijn we op weg naar meer zekerheid en worden de eenzijdigheden steeds meer overwonnen, ook de eenzijdigheden die het gevolg zijn van benaderingen vanuit nevengebieden. Een wetenschappelijk verantwoord mensbeeld, een samenvattende schildering van een menstheorie, zal ons echter nog een paar eeuwen bezig houden. Dit is geen grapje van uw verslaggever, maar een zakelijk nuchtere conclusie van prof. Ten Have. Dat de hooggeleerde spreker het niet eens was met het mensbeeld als vooronderstelling, zoals zij gehanteerd wordt in de bekende brochure van het Nederlands Gesprek Centrum „Huidige mensbeschouwing” spreekt welhaast vanzelf. Voor de wetenschappelijke empirische psycholoog is de mens altijd object, voor de existentiële filosoof is de mens subject. In de discussie werd dit duidelijk uitgesproken.

De huidige menstheorie

Het slot van de voordracht gaf antwoord op de vraag: Hoe ziet de menstheorie er op het ogenblik uit? Een belangrijk kenmerk van de menstheorie is haar holistisch karakter: d.w.z. de mens wordt als een geheel, als een totaliteit gezien. Ten aanzien van aanleg en milieu bestaat de convergentietheorie: Het is een samenspel van deze twee factoren, maar in ieder geval is de bijdrage verschillend. In de derde plaats is er het nieuwe gezichtspunt, dat de mens geen automatisch reagerend wezen is, maar dat hij een spontaan agerend wezen is, met andere woorden dat hij uit zichzelf doeleinden kan stellen. Tenslotte staat men kritischer ten aanzien van de ervaringen uit vroegere levensjaren en wordt het heden, dat zijn eigen rechten heeft, veel meer centraal gesteld. Het nu begrijpen uit het verleden betekent de zelfwerkzaamheid uitschakelen; de mens moet beoordeeld worden op grond van wat hij is in het heden.

Over de kwestie of de mens al dan niet onveranderlijke substantie is kan de wetenschap niet het laatste woord spreken. Met betrekking

tot de bewustheid, tot de vraag of de geest het typisch menselijke is (een vraag die Lersch bevestigend en Klages ontkennend beantwoordt) hebben we niet voldoende gegevens zodat ook op dit terrein de mensbeschouwing vrij spel heeft. Het gaat er in de toekomst van de empirische psychologie om steeds meer van de mensbeschouwing te substitueren door menstheorie.

Oosters denken

De mens in het Oosters denken werd behandeld door dr. Kwee Swan Liat, die zijn terrein beperkte tot India en China en er op wees dat het mensbeeld daar, dat in de bekende stelsels is neergelegd, niet meer overeenstemt met de hedendaagse werkelijkheid. Een collectieve crisis wordt er beleefd met vervreemding van de eigen traditie. De merkwaardige situatie doet zich voor dat het Oosten op weg is naar iets anders en dat de Oosterse mens op zoek is naar een andere vorm van antwoord op de levensvragen van deze tijd.

Naast de objectieve mensbeschouwing van Ten Have stelt Kwee de subjectieve mensbeschouwing, die een doorlichting van de existentie beoogt. Een centrale stelling van zijn betoog is, dat het Oosterse denken aansluit bij het Westerse existentialisme. De mens wordt gezien als mens op weg („van eergisteren naar overmorgen”), waarbij hij participeert in het op weg zijn van het universum. Dit participeren is een partnership. Mens en universum zijn partners: subject en groter-subject waartegen „jij” wordt gezegd. Deze intersubjectiviteit moet in de plaats komen van de objectiviteit. Met adhaesie werd hierbij verwezen naar de brochure „Huidige mensbeschouwing” van het Nederlands Gesprek Centrum. De kloof tussen subject en object worden opgeheven en dan ontstaat volgens spreker een wezenlijk humanisme. Dat het leven vooral een opdracht is wordt in het hele Oosterse denken centraal gesteld, hetgeen een essentieel verschil vormt met het natuurwetenschappelijk denken, waarbij een waarheid moet worden ontfoetseld. De werkelijkheid wordt pas werkelijk als wij realiseren. Er is een kosmische bestemming die wordt verworven. Zij is inhaerent aan het ideaal van het menszijn in het Oosterse denken. Enerzijds is gemeld dat de vluchtelingen in Hongkong het oeververtrouwen nog niet kwijt waren, anderzijds hebben velen in het Oosten het zicht op de traditionele bestemming verloren. De mogelijkheden van de subjectieve mensbeschouwing werden toegelicht aan de hand van de traditionele Oosterse stelsels alsmede aan de hand van het filosoferen van Karl Jaspers.

Humanistische mensbeschouwing

Drs. Colpa gaf een uiteenzetting over „Humanistische mensbeschouwing”, die zich beperkte tot „het humanisme zoals het leeft in onze kring”, dat in verschillende publicaties van het Humanistisch Verbond zijn neerslag heeft gevonden. Korthedshalve mogen naar deze publicaties worden verwezen. Het betoog was in het bijzonder toegespitst op het waardebesef met betrekking waartoe volgens de spreker een algemeen menselijk „akkord” bestaat.

In de uiteenzettingen waren ook opgenomen beschouwingen met betrekking tot Slijper en Teilhard de Chardin. De brochure „Huidige mensbeschouwing” van het Nederlands Gesprek Centrum werd vaardig omzeild. Het spreekt vanzelf dat in de discussie verschillende controversiële visies kenbaar werden gemaakt. Toch liep alles zonder aanvaringen af, want Colpa – die tevens de leiding had van de gehele conferentie – was een goed stuurman.

Jac de Roy

De Humanistische Jeugdbeweging

Het is ons gebleken dat maar weinig mensen (zelfs in Humanistische kringen) van het bestaan van de H.J.B. weten. Daarom rust op ons de taak om het begrip H.J.B. een beetje bekendheid te geven.

Hoe het begon...

Voordat de landelijke H.J.B. officieel werd opgericht, bestonden er in enkele plaatsen al groepjes jongeren, die bij elkaar kwamen om openhartig over problemen op levensbeschouwelijk gebied te praten en om daarnaast door allerlei plezierige bezigheden een beetje nader tot elkaar te komen.

In 1954 stichtten zij een landelijke organisatie voor jonge mensen, die bereid waren vrijmoedig te spreken over problemen die je nu eenmaal niet in je eentje op kunt lossen. Ze wilden deze vereniging waarin ook het element gezelligheid een belangrijke plaats in moest nemen, organiseren in afdelingen, die door kampen en weekends contact met elkaar zouden hebben.

Zo ontstond aan het eind van 1954 de H.J.B.

Maar nu dat Humanistische...

Wij in de H.J.B. vinden, dat een redelijk denkend mens zijn levensovertuiging niet moet baseren op kritiekloos als juist aanvaarde leerstellingen.

Hij moet bij zichzelf en zijn geweten te rade gaan. Humanisten zijn we niet allemaal; we proberen slechts van het genoemde principe uitgaande te komen tot een bewuste, positieve levensovertuiging, die helemaal niet de Humanistische hoeft te zijn.

Samengevat

Wij staan vrijmoedig, maar kritisch, tegenover iedere geesteshouding en overtuiging, zonder absoluut geldende leerstellingen te aanvaarden.

Wat doet de H.J.B.?

Zoals gezegd is de H.J.B. georganiseerd in afdelingen, waarvan de besturen contact houden met het landelijk hoofdbestuur.

De leden komen regelmatig bijeen, meestal eens in de week. Er wordt gediscussieerd over alle mogelijke onderwerpen, verder houden de leden zelf lezingen, worden sprekers uitgenodigd, gaat men samen naar musea, enz.

Maar niet altijd gaat het er serieus toe; er worden kampen en weekends georganiseerd, waar leden van afdelingen uit het gehele land elkaar ontmoeten.

Tevens ontvangt ieder lid maandelijks het landelijk orgaan „Trefpunt”, waarin actieve leden hun meningen, kritieken, en lyrische ontboezemingen schrijven. Alle mededelingen van praktische aard verschijnen er eveneens in.

Algemene bepalingen

Om lid te kunnen worden moet men de leeftijd van 15 jaar hebben bereikt en niet ouder zijn dan 23. Ouderen treft men in de H.J.B. dus, op de mentoren na, niet aan.

Het bestuur wordt jaarlijks uit onze eigen leden gekozen, evenals het hoofdbestuur.

De contributie bedraagt f 5,40 per jaar aan het hoofdbestuur, en nog een kleine maandelijksse contributie aan het afdelingsbestuur.

Hopelijk heeft ieder die dit artikelje gelezen heeft nu enigszins een idee wat de H.J.B. inhoudt. En misschien zijn er onder u die wel eens wat meer zouden willen weten, dat kan natuurlijk.

Inwoners van Amsterdam kunnen inlichtingen krijgen bij:

Jeannet Veenstra, Zocherstraat 62-II, Amsterdam-Ieder ander bij:

Hans v. Schagen, v. Breestraat 94, Amsterdam-Zuid, tel. 020-73 53 32.

IK denk er ZO over

Antwoord aan Mejuffrouw Pita Baruch*

Beste Juffrouw Pita,

Uw dapper stukje tegen de Weters heeft mij een geheel nieuwe en weer frisse kijk op de wereld gegeven. Vermoedelijk heb ik in mijn leven ook wel eens een paar Weters ontmoet, maar ik had ze tot nu toe nooit kunnen onderscheiden als een bevolkingsgroep; ik bedoel, ik had de totaliteit van het Weterdom zich nog niet als een eenheid zien aftekenen in het grotere geheel van de mensheid. Dat komt misschien wel, omdat ik niet op dat vaandel heb gelet. Ik heb eigenlijk weinig belangstelling voor vaandels en zo. Maar dat blijkt nu toch een tekortkoming van me te zijn geweest. Want – en dat hebt u nu zo eenvoudig maar toch zo intelligent uit de doeken gedaan – dat vaandel symboliseert die eenheid, dat Weters-conglomeraat, om het zo eens te zeggen. Daaraan kun je ze terstond herkennen. En als je eenmaal zo ver bent, dan merk je ook meteen al die andere overeenkomstige eigenschappen op, die u zo glashelder hebt beschreven. Na lezing van uw artikel zie ik ze als 't ware lijfelijk voor me: allen gekromd onder de last van hun feitenmateriaal, onbedwingbaar schuttingen bouwend om de mooie dingen, voortdurend met overweldigende en minachtende blik tertsen, bedoelingen en dienstregelingen afscheidend. Een afzichtelijke bevolkingsgroep, dat ben ik geheel met u eens. Gelukkig hebben ze mij tot nu toe niet geterroriseerd, maar ik moet er niet aan denken, dat ze mij eens in mijn domme gevoel zullen krenken. Ik zou wel eens willen weten, waarom zij juist u tot mikpunt hebben genomen, maar dat weet een Weter alleen, denk ik.

In elk geval zijn ze bij u dan toch maar van een koude kermis thuis gekomen. Het is goed, dat u ze eens flink van katoen hebt gegeven. U zult na uw moedige daad wel steun van uw lotgenoten krijgen, want als er één schaap over de dam is, dan volgen er meer. Dan zou het wel aanbeveling verdienen, als u gezamenlijk ook een bevolkingsgroep ging vormen. Na wat u ondervonden en geleden hebt is het zeker verantwoord om nu de Weters te gaan retroterroriseren – retro- (latijn) = terug- (Neder-

lands); terror (latijn) = schrik (Nederlands) – want ze verdienen niet beter!

Uw stukje is al een goede inzet. Wat zal het later mooi worden, als iedereen zijn dom gevoel veilig kan ontplooiën, zonder schaamte en zonder vrees! Dan zullen de Weters, voor zo ver ze zich niet op een holletje bekeerd hebben, eerst recht hun trekken thuis krijgen. Ze zullen geen mond meer open durven doen, geen tijdschriftartikelen meer schrijven, geen causerieën meer houden, geen ongevraagde en geen gevraagde toelichtingen meer op mooie dingen geven. U zult dan wel nooit meer in Purmerend komen, maar voor een groot doel moet men iets over hebben, en zo zwaar is dat offer nu ook weer niet, want wat moet u eigenlijk in Purmerend, als u toch niet weet dat het aan het end van de Purmer ligt?

U moet de hardnekkige en onverbeterlijke Weters natuurlijk onverbiddelijk tot de laatste man vervolgen. Anders maakt u martelaren en dan zou alles weer van voren af aan opnieuw beginnen. Uw terreurgroep moet van geen wijken weten, het lot van de Weters zal afgrijselijk zijn. Naast hun verflenst vaandel zullen ze langzaam stikken in al hun feitenmateriaal, dat ze dan niet meer kwijt kunnen. En u maar wuiven en glimlachen, want u hebt de rechtvaardigheid aan uw zijde. Wat zullen ze de smoor in hebben in die laatste uren! Maar ze hebben het verdiend, want ze hebben u een „culturele kannibaal” genoemd. Overeenkomstig hun misselijke gewoonte zullen ze u er wel bij verteld hebben wat die twee moeilijke woorden betekenen. Nu, uit uw gespieerde artikeltje zullen ze dan wel hebben geleerd, dat u het met al uw domme gevoel toch maar deksels goed begrepen hebt ook.

Ik mag die primaire doortastendheid wel, Juffrouw Pita! Laat ze nu maar eens een culturele kannibaal van vlees en bloed zien. U hebt de wind mee, het doel heiligt de middelen en aan u zal de victorie zijn.

Met de allerbeste wensen,

Frits Doeleman

* M. en W. 4-8-'62.

Historisch bestaan van Jezus

In M. en W. d.d. 30/6-'62 merkt B. op naar aanleiding van een bespreking van het artikel van Van Gelder uit Rekenschap „Ik meende dat de school van Van den Bergh van Eysinga juist ook door de recente vondsten in Palestina zwak is komen te staan”. Het gaat hier voornamelijk om Van Gelders bewering omtrent de historiciteit van Jezus. Daar ik meende dat de recente vondsten hieraan niets toe- of afgedaan hebben, stak de vrager licht op bij een bevriende theoloog. Deze bevestigde dat de nieuwe vondsten wat deze historiciteit betreft niets aan het licht gebracht hebben. Trouwens in een artikel in het weekblad van de Ned. Prot. Bond nr. 23/6-'62 waarin de theologe mevr. A. Mankes Zernike de zgn. Radicale School (van Van den Bergh van Eysinga) bespreekt zegt zij „Veroudert de zienswijze dat de Christus geen historische persoonlijkheid is geweest? Ik geloof integendeel dat ze haar beste kansen nog zal krijgen als de mensheid tot groter rijpheid gekomen zal zijn.”

Zo zou Mevr. M-Z. zeker niet schrijven als de vondsten iets bijgedragen hadden tot de waarschijnlijkheid van het historisch bestaan van Jezus. Ten slotte nog, zou de suggestie van het boek „De Bijbel heeft toch gelijk” iets tot de zienswijze als die van B. hebben bijgedragen, dan kan ik mededelen dat door de theoloog prof. Beek dit geschrift minderwaardig is verklaard en een andere theoloog het „een prul” noemde.

T. J. Eskes

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: P. W. van der Vliet

Redactieraad: Mr. H. Singer-Dekker, dr. H. Bongers, prof. dr. J. C. Brandt-Corstius, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, H. A. Scheltes, J. van Straten

Redactiesecretaris:

H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 1 01 63; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementenprijs voor leden van humanistische organisaties f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

het Humanistisch Verbond

zoekt een medewerker, die belast zal worden met de verdere uitbreiding van werkzaamheden op het terrein van geestelijke hulpverlening, speciaal voor

Rotterdam en omgeving

Leeftijd 30–40 jaar; opleiding M.O.A.; Sociale Academie of gelijkwaardige ontwikkeling. Salarisgrenzen f 8.000,— – f 12.000,—.

Aanstelling boven het minimum is mogelijk.

Met de hand geschreven sollicitaties te richten aan het: Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht

Het leven en de denkende mens

Het leven zegt tot de denkende mens: „Ik heb onbewust ontelbaar veel buitengewone dingen tot stand gebracht via mijn levenswil en langs de weg van de minste weerstand. Nu wil ik mijzelf kennen, evenals mijn bestemming, en ik wil mijn pad kiezen. Daarom heb ik een bijzondere brein geschapen – het brein van de denkende mens – om deze kennis voor mij te verwerven, zoals de hand van de boer de ploeg grijpt: terwille van mijzelf.

Ik zeg je, dat ik niet gerust ben – zolang ik mij iets kan voorstellen, dat beter is, dan ikzelf ben – tenzij ik ernaar streef, het ter wereld te brengen of het pad ervoor te effenen.

Zeilt een schip soms naar zijn bestemming, zoals een stuk hout, dat doelloos ronddobbert? De denkende mens is de loods van de natuur. En zie hier ons verschil: ronddobberen wil voor jou zeggen: in de hel zijn. Koersen is voor jou: in de hemel zijn.”

George Bernard Shaw

Bussum - Samenwonen

Alleenst. dame met zonnige vrije woning, tuin, garage, wil gaarne **huis delen met besch. ontw. heer**, liefst intellectueel, tussen 55 en 65 jaar. Brieven onder no. aug. 5 a.h. bur. van dit blad.

In het noorden van het land wordt **huishoudster gezocht** in gezin met één 14-jarig meisje, vanwege het overlijden der moeder. Brieven onder no. aug. 2 a.h. bur. van dit blad.

Dame wonende Voorburg die tijdelijk naar het buitenland vertrekt wenst **correspondentie met heer, ongeveer 50 jaar**. Brieven onder no. aug. 3 a.h. bur. van dit blad.

THE HUMANIST HIMSELF

Gebundeld onder deze titel is verschenen een aantal interessante artikelen, geschreven door de secretaris van de IHEU, mr. H. J. Blackham. Deze brochure is tegen de prijs van f1,- verkrijgbaar bij IHEU, Oudegracht 152 - Utrecht. Giro 304960.

Mogen wij onze lezers nog eens attent maken op de volgende door het Humanistisch Verbond uitgegeven brochures?
U kunt deze verkrijgen tegen de er achter genoemde prijzen.

Wat ben ik eigenlijk?	- 0.25
Dit wordt gedaan	- 0.30
Een verrassende ontmoeting	- 0.25
Onze kinderen tussen Humanisme en Christendom	- 0.75
De dag ligt voor ons	- 0.35
Humanisme en opvoeding	- 0.95
Modern Humanisme	- 1.75
Een volledige brochurenlijst wordt U op Uw verzoek gaarne toegezonden.	

Wed. 60 jr., alg. ontw., zoekt plaatsing als **huishoudster** in prettig milieu; kan beslist goed koken. Brieven onder no. aug. 4 bur. v.d. blad.

Alleenst. heer, algem. ontw., lid H.V., goede verschijning en gezondheid, eenv. bungalow m. tuin bewonend, zou gaarne **kennismaken met charmante wat jongere dame**. Brieven met inl. en liefst foto onder no. aug. 6 a.h. bur. v.d. bl.

Gepensioneerde heer, v/h dir. N.V., gezond, vitaal, natuurvriend, rijbewijs, **vraagt plaats als huisgenoot** bij eenvoudige ontwikkelde dame, m.l., buiten wonend, met tuin. Brieven onder no. aug. 7 a.h. bureau van dit blad.

RAPPORT HUMANISME EN OPVOEDING

*Zo juist verschenen
de 2e herziene druk van deze brochure*

De prijs is f 0.95

U kunt deze bestellen bij het

Centraal Bureau

Humanistisch Verbond

Oudegracht 152 - Utrecht

Giro 304960

Adresveranderingen

U kunt de administratie veel werk besparen, door bij verhuizing tijdig uw adreswijziging op te geven aan het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

REKENSCHAP

**DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT voor wetenschap en cultuur,
wil een blad zijn voor de verdieping van de
humanistische overtuiging**

Redactie: Prof. Mr. A. D. Belinfante, Prof. Dr. J. C. Brandt Corstius,
Prof. Dr. H. Freudenthal, F. P. Huygens,
Prof. Dr. B. W. Schaper, Drs. P. Thoenes en
Prof. Dr. Libbe van der Wal

Abonnementsprijs: f 7.50 per jaar (voor donateurs en contribuanten van
Socrates en voor studenten f 6.— per jaar).

Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan.

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**
Oudegracht 152, Utrecht
Giro 582293

Woord van de Week (Radio-lezingen van het Hum. Verb.)

Het aantal abonnees bedraagt thans ruim

5000

De abonnementsprijs is f 4,— per jaar.

Maar voor hen die nu abonnee willen worden openen we de mogelijkheid om alle nog in het derde kwartaal 1962 verschijnende nummers gratis te ontvangen.

U dient dan f 1,05 over te schrijven op postrekening no. 58 t.n.v. de Hum. Luisterkring te Utrecht met als omschrijving: Nieuw abonnee 1962.

Na ontvangst krijgt u alle verschijnende nummers regelmatig toegezonden.

„De huidige mensbeschouwing”,

geschreven door Dr. W. Couturier S.J., Prof. Dr. B. M. I. Delfgaauw, Dr. H. Faber, Dr. K. J. M. van de Loo, Prof. Dr. C. A. van Peursen, Drs. J. G. van der Ploeg, Prof. Dr. A. Poslavsky, Dr. J. P. van Praag, Drs. H. Redeker. (Uitgave N.G.C.). Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau bij voorkeur door storting en overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 24.

MENS EN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap met hun grensgebieden, onder redactie van J. M. Hondius, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins. Abonnementsprijs f 15,— per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever **N. KLUWER - DEVENTER**.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Humanistische Correspondentiekring voor **huwelijkscontacten** opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 24 ct aan postzegels insluiten.